

Interreg Sverige-Norge 2021-
2027

Arbetsgruppens förslag till
inriktning

2021

Innhold

1.0 Bakgrunn for Interreg Sverige-Norge 2021-2027	3
Vision	5
Programgeografi.....	6
Interregionale småskalige prosjekt.....	6
Synergier med andre program og strategier	7
2.0 Territorial Agenda2030	8
3.0 Interventionslogikk og programevaluering	10
Smart spesialisering.....	10
Hållbarhetsdimensionerna	12
Dialogprocess i programmeringsarbeidet.....	12
4.0 PO1 Ett smartare Europa gjennom innovation og økonomisk omvandling	13
Övergripande utmaningar/utfordringer i gränsregionalt Sverige-Norgeperspektiv.....	13
Særskilt mål: 1:1 Förbättra forsknings- og innovationskapaciteten og användningen av avancerad teknik.....	16
Særskilt mål: 1:3 Stärka konkurrenskraften og tillväxten i små og medelstora företag	18
5.0 PO2 - Et grønnere Europa.....	22
Övergripande utmaningar/udfordringer i gränsregionalt Sverige-Norgeperspektiv	22
Særskilt mål 2:4 främja anpassning, riskförebyggande og motståndskraft mot katastrofer i samband med klimätförändringar.....	22
Særskilt mål 2:6 Fremme overgangen til sirkulærøkonomi	24
6.0 PO4 Et mer sosialt Europa gjennom sociala rättigheter	26
Övergripande utmaningar/udfordringer i gränsregionalt Sverige-Norge-perspektiv.....	26
Særskilt mål 4:1 Grenseløst arbeidsmarked.....	27
Særskilt mål 4:2 Grenseoverskridende utdanning, praktisering og livslang læring	29
Særskilt mål 4:5 Förbättra rollen för kultur og hållbar turism avseende økonomisk utveckling , social inkludering og social innovation.....	31
7.0 Interreg spesifikk mål ETC forordning art 14, ISO1 Better cooperation governance/ Bättre interregstyrning gjennom samarbeide	33
Övergripande utmaningar/udfordringer i förhållande till ETC art 14.....	33
Referenser	36
Rapporter	36
Hemsidor	36
Arbetsgruppen för Interreg Sverige-Norgeprogrammet 2021-2027	37

1.0 Bakgrunn for Interreg Sverige-Norge 2021-2027

Det overgripande målet med Interreg-initiativen¹ har varit och förblir att arbeta för att nationella gränser inte utgör hinder for en balanserad utveckling och integration i Europa. Gränsområdenas isolering har haft två sidor:

- Gränssamhällena skärs av från varandra ekonomiskt, socialt och kulturellt och hindrar samtidigt en konsekvent förvaltning av naturresurser i områdena.
- Gränsområdena har försumrats inom nationell politik vilket resulterat i att deras ekonomier tenderat att bli perifera inom de nationella gränserna.

Forslag til program er basert på et ønske om langsiktig samarbeid mellom likeverdige partnere med et felles mål om å redusere grensebarrierer, utnytte grenseregionens samlede ressurser, og knytte sammen byer og tettsteder.²

I forslag til felles bestemmelser i forordningene for Europeiska regionala utvecklingsfonden pkt. 1 henvises det til art. 174 i Lisboa-traktaten³, med videreföring av målet om økonomisk-, sosial- og territoriell sammenveving.

EU-kommisjonen, den svenske og den norske regjeringen inviterer nå det grenseregionale partnerskapet til å fremme forslag til nytt grenseoverskridende program mellom Sverige og Norge 2021-2027.⁴

Innenfor EUs program for Europeisk territorielt samarbeid, Interreg, har grenseregionen samarbeidet siden 1995 i fire tidligere generasjoner av grenseoverskridende program. Hver programperiode har hatt noen ulike nyanser i tematisk innretning og med noe ulike styringsstruktur. Hovedbildet er vektlegging av innovasjon og muligheter for grenseregionens næringsliv å knytte kontakt, inngå i klynger og nettverk, og dermed øke bedriftenes konkurransekraft og tilvekst samt bærekraftig forvaltning av grenseregionens natur- og kulturarv, kompetanseutvikling og innsatser innenfor transport og infrastruktur.

En grunnleggende forutsetning for territoriell sammenveving er at regioner og partnerskapet identifiserer felles saker og behov som tar hensyn til en bærekraft utvikling og bidrar til å nå målet i EUs territoriale agenda 2030 med vekt på den grønne giv. Lokal og regional beslutningskompetanse har vært vektlagt i selve gjennomføringen av programmet i samsvar med subsidiaritetsprinsippet⁵.

Det er en lang tradisjon for samarbeid og integrasjon mellom de nordiske landene. Helt tilbake til begynnelsen av 1950-tallet ble det etablert passfrihet⁶ mellom de nordiske landene. Dette innebar mulighetene til å bevege seg fritt og uten å søke oppholdstillatelse og mulighet for å søke jobb i de nordiske landene. På slutten av 1960 ble de første grensekomiteene etablert med støtte fra Nordisk

¹ EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION Bryssel den 28.4.2000. MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL MEDLEMSSTATERNA om fastställande av riktlinjer för ett gemenskapsinitiativ för transeuropeiskt samarbete som syftar till att stimulera harmonisk och balanserad utveckling i Europa INTERREG III.

² Medeiros Eduardo (2018) European Territorial Cooperation, The urban book series, Springer, Cham, CH

³ Europaparlamentet og Rådets forordning om felles bestemmelser for Europeiske regionale utviklingsfond

⁴ Näringsdepartementet 30. april 2020 – Direktiv för utarbetande av förslag till gränsöverskridande samarbetsprogram för Interreg Sverige-Norge för perioden 2021-2027. Kommunal- og moderniseringsdepartementet med oppdrag til berørte norske fylkeskommuner

⁵ Subsidiaritetsprinsippet («Nærhetsprinsippet») i EU forstås som prinsippet om at beslutninger skal tas på et så lavt nivå som mulig, og at EU – bortsett fra der EU har enekompetanse – utelukkende handler når det vil være mer effektivt enn å handle på nasjonalt, regionalt eller lokalt nivå.

⁶ Den nordiske passunionen – Wikipedia

Ministerråd. Innenfor programgeografien er det nå fire grensekomiteer som mottar støtte fra Nordisk Ministerråd basert på handlingsplaner som er utarbeidet i hver av disse grenseregionene. Ambisjonene er sammenfallende med målet Europeisk territorielt samarbeid om å redusere grensebarrierer og økt grenseoverskridende samarbeid.

Da Sverige ble medlem i EU i 1995, åpnet nye muligheter for å styrke det grenseoverskridende samarbeidet mellom naboregionene. Det var allerede etablert samarbeid og politisk dialog blant annet via nordiske grensekomiteer eller bilaterale samarbeidsavtaler mellom landsting og fylkeskommuner. Dette ble et godt utgangspunkt for utvikling av første generasjon Interregprogram fra 1995. Gjennom mer enn 20 års interregprogram har partnerskapet investert betydelige midler og politisk kapital for å knytte grenseregionen tettere sammen og bygge ned grensebarrierer. Alt fra universitet, høyskoler, kommuner, regioner, fylkeskommuner, länsstyrelse, fylkesmannsembete, næringsliv- og klyngeorganisasjoner og NGO-er har kunnet nyttiggjøre seg ressursene fra programmet over alle disse årene om et ønske om *“et skønnare liv”* i grenseregionen.

På 1980-tallet var det en betydelig pendling fra Norge til Sverige, men i de siste 10-årene betydelig pendling fra Sverige til Norge. Grensekommuner sør i programgeografien fungerer nærmest som et felles bo- og arbeidsmarked. Året 2020 har blitt preget av utfordringer som følge av covid-19-pandemien. Her har Norge og Sverige iverksatt ulike tiltak for å hindre og dempe spredning av pandemien. Dette har medført at grensen mellom Norge og Sverige mer eller mindre har vært stengt med de konsekvenser dette har for grenseoverskridende samarbeid, og ikke minst for flere tusen personer som har jobbet i et annet land enn de bor i. Ny grensehindre oppstår som følge av pandemien.

Stängda gränser och begränsade möjligheter att träffas utmanar det gränsöverskridande samarbetet. Samarbete och lärande kan dock ändå ske, bland annat med hjälp av digitala plattformar. Faktum är att det nu, mer än någonsin, behövs ett gränsöverskridande samarbete så att svenska och norska regioner kan dela kunskap och idéer för att övervinna de socioekonomiska effekterna av pandemin. Ur detta hänseende är det viktigt att identifiera vilka samsamarbetsområden som ska prioriteras i Interreg Sverige-Norgeprogrammet för perioden 2021-2027.

Närkontakter är tillfälligt begränsade, men framsteg inom digitalisering möjliggör infrastruktur och möjligheter för gränsöverskridande samarbete på nya sätt, som i vissa avseenden underlättar samarbetet ännu mer än tidigare. Detta möjliggörs genom att identifiera gränshinder, förstärka existerande gränsöverskridande nätverk, bygga grunden för nya gränsöverskridande relationer, och oppmuntra aktiv och öppen dialog och utbyte av erfarenheter samt expertkunskap.

Målbilden för Interreg Sverige-Norgeprogrammet är ett väl förankrat och användbart program som har sin utgangspunkt i EU:s politik för Europeisk territoriell samarbeid, nasjonale mål med regional- og distriktspolitikken, regionernas og fylkenas gemensamma utmaningar og styrkor, det gränsregionale mervärdet och med fokus på insatser som ger resultat på både kort og lång sikt med en tydelig förväntning om att följa opp ambitionen för EU:s Gröna Giv⁷.

Arbeidet med att ta fram det nye programmet innefattar att välja vilka politiske mål (PO) og særskilte mål (SO) som ska ingå i Interreg Sverige-Norgeprogrammet utifrån EU-förordningen og direktiv från respektive svenska og norske departement. Hur mycket medel som tilldelas programmet från

⁷ Europeiska kommissionens åtgärdsprogram för att Europa ska vara den första klimatneutrala världsdelen 2050. Målet är att betydeligt minska utsläpp, att investera i spetsforskning og innovation og att bevara den europeiska naturen, www.eurooppatiedotus.fi

Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) och från den norska statsbudgeten kommer att framgå av programbudgeten.

Gjennom programprosessen skal det også avtales framtidig gjennomføringsorganisasjon. Länsstyrelsen i Jämtlands län skal forvalte finansieringen fra EUs regionale utviklingsfond, mens Innlandet fylkeskommune skal forvalte de norske interreg-midlene bevilget over årlige statsbudsjett.

Utifrån mappning⁸ och analys⁹ av regionernas strategier, makrostrategier, EU-kommissionens Border orientation papers samt evalueringar av innevarande programperiod framlägger analysgruppen och arbetsgruppen nedanstående slutsatser och rekommendationer för det fortsatta arbetet med programskrivningen för Interreg Sverige-Norge 2021-2027.

Grenseoverskridende merverdi er en forutsetning for prioritering av prosjekt. Om det foreslåtte initiativ ikke bedømmes å ha en grenseoverskridende merverdi skal dette initiativet eventuelt finansieres fra andre program enn Interreg Sverige-Norge.

3 prinsip og vurderinger av grenseoverskridende merverdi legges til grunn:

- Grensen som ressurs: utnytte potensialet ved samarbeid over grensen, kobling av nettverk og kompetanse som finnes i grenseregionen.
- Utnytte kritisk masse: utnytter grenseregionens samlede ressurser, partnerskap og aktører som ønsker å løse felles utfordring.
- Redusere grensehindringer: initiativ som bidrar til å eliminere grensehindringer i form av juridiske, administrative, fysiske eller opplevde hindringer.

Vision

Visionen for Interreg- Sverige Norgeprogrammet 2021-2027 är:

En hållbar utveckling och omställning i en attraktiv gränsregion utan gränshinder.

En bærekraftig utvikling og omstilling i en attraktiv grenseregion uten grensehinder.

Visionen består av tre huvuddelar som programmet ska syfta till:

En hållbar utveckling och omställning syftar till att programmets insatser ska bidra och leda till en framåtskridande förflyttning inom dimensionerna social hållbarhet, miljömässig hållbarhet och ekonomisk hållbarhet, där alla tre hållbarhetsdimensioner är jämbördiga.

I en attraktiv gränsregion syftar till att programmets insatser ska bidra och leda till att människor kan och vill bo, arbeta och leva i området samt att företag kan och vill etablera sig.

Utan gränshinder syftar till att programmets insatser ska bidra och leda till att gränshinder reduceras för att ge möjligheter till nya värdeskapande samarbeten.

Visionen är framtagen genom workshops i arbetsgruppen och i dialog med JPC (Joint Programming Committee).

⁸ Nordregio 2020 – Analyse av Interreg Sverige-Norge programmet 2021-2027

⁹ Interreg Sverige Norge 2021-2027 Syntesrapport, Analysgruppen Interreg Sv-No, 2020

Programgeografi

Programgeografien har fulgt det regionale administrative nivå på svensk og norsk side langs riksgrensen på NUTS 3¹⁰ nivå siden 1995 med visse justeringer underveis. Programområdet framstår ikke som en samlet funksjonell grenseregion. Imidlertid er det innenfor programgeografien flere eksempler på et antall funksjonelle områder som knytter grenseregionen sammen. Her kan nevnes besøksnæringen, samarbeid innenfor visse bransjer gjennom klynger og nettverk, grensependling, grensehandel, arbeidsmarked, og viktige grensekryssende transportkorridorer. Suksessen i gjennomføringen av programmene over tid ligger i styrken partnerskapet har basert på legitimitet og tillit mellom partnere på begge sider av grensen.

Programgeografien for Interreg VI-A Sverige-Norge består av fem regioner på svensk side og tre fylker i Norge. Programmet berører ca. 2,7 millioner mennesker. Innbyggere pr km² varierer fra region til region og mellom delområdene fra 6,5 innbyggere pr km² til 51,5 innbyggere pr km².

I de fem regionene på svensk side inngår Jämtland-Härjedalen, Västernorrland, Dalarna, Värmland og deler av Västra Götaland. I Västra Götaland inngår kommunene som infattas i Fyrbodals kommunalförbund, dvs Strömstad, Tanum, Sotenäs, Munkedal, Lysekil, Uddevalla, Orust, Trollhättan, Vänersborg, Färgelanda, Mellerud, Åmål, Bengtsfors og Dals-Ed.

I de tre fylkene på norsk side inngår Trøndelag, Innlandet og deler av Viken. Viken grenser mot Värmland og Västra Götaland. Både Viken og Västra Götaland deltar også i Interreg VI-A Øresund-Kattegat-Skagerrak programmet. Kommunene som naturlig samarbeider med Värmland inngår derfor i geografien. Dette vil si Rakkestad, Marker, Indre Østfold, Skiptvedt, Aurskog-Høland, Rælingen, Lørenskog, Lillestrøm, Enebakk, Nes, Ullensaker, Gjerdrum, Nittedal, Nannestad, Eidsvoll og Hurdal. Videre vil de kommunene som ligger nær grensen til Västra Götaland inngå i geografien. De kommunene dette gjelder er Hvaler, Fredrikstad, Sarpsborg, Halden og Aremark.

I programgeografien er det flere universiteter, høyskoler og næringsklynger som inngår i innovasjonssystemet og som sådan vil ha betydning for gjennomføring av programmet og samfunnsutviklingen innenfor programmet. Det er også mulig å trekke inn kunnskapsmiljøer utenfor programgeografien gitt at dette har betydning og gir en merverdi. Det er lagt opp til at det skal være en balanse i samarbeidsgeografien på svensk og norsk side. Programgeografien är stor och projekten kan genomföras i alla delar, även om det finns en förväntan på att många projektaktiviteter sker i gränsnära områden.

Det er åpent for at mindre deler av prosjekter kan foregå utenfor programgeografien, så lenge det utgjør en samlet merverdi for programmets geografi.

Interregionale småskalige prosjekter

Den interregionale småskalige prosjektmekanismen kommer att vara obligatorisk under den kommande programperioden och kommer att kopplas till programmets politiska- och särskilda mål i programmet. Dessa prosjekter kommer att ha en förhållandevis liten budget som används för att utveckla mål och implementera aktiviteter genom engagemang från framför allt de lokala civilsamhällena. Programmet vill uppmuntra små prosjekter då dessa är en möjliggörare för gränsregionens aktörer genom att projekten kan täcka många ämnen. Samtidigt måste varje prosjekt bidra till de mål som är relevanta för programmet.

¹⁰ NUTS- Eurostat definisjon for statistiske territorielle enheter i Europa

Exempelvis kan småskaliga projekt genomföra följande typer av aktiviteter:

- Organisering av arrangemang, uppträdanden, festivaler.
- Utbytesprogram inom kultur, utbildning, yrkesliv och forskning.
- Organisering av utbildningar, sommarskolor, sommarakademier och tävlingar.
- Gemensamt skapande av konst, film, teater, uppträdanden och TV- radioproduktioner
- Informations- och kommunikationsinsatser.

Vanligtvis är småskaliga projekt tillgängliga för alla berättigade stödmottagare. Även mindre organisationer, lokalsamhället, ickestatliga organisationer som representerar sociala grupper, civilsamhället, föreningar, klubbar, små- och medelstora företag uppmuntras att delta. Förutom de påtagligt mätbara resultaten, uppstår ofta utifrån dessa små projekt även mjuka gränsregionala mervärden på flera nivåer, såsom ökad interkulturell förståelse och minskade (mentala) gränshinder.

Synergier med andra program och strategier

Interregprogrammet Sverige-Norge 2021-2027 ska främja synergier med ESF¹¹ särskilt när det gäller företagens kompetensbehov. Synergier med europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling kommer också att vara viktigt, främst kopplat till utvecklingen av besöksnäring, digitala tjänster och lokalt ledd utveckling. Interregprogrammet Sverige-Norge 2021-2027 ska stärka kapaciteten för ökat deltagande i EU:s program för forskning och innovation; Horisont Europa¹² samt digitalisering och inrättande av digitala innovationspunkter (DIH¹³) genom Digitala Europa¹⁴. Programmet för den Inre marknaden samt Erasmus¹⁵ bedöms vara intressant för programområdet med fokus på klusterutveckling och kompetensförsörjning. Interreg Sverige-Norge ska kroka arm med ERUF¹⁶-programmet 2021-2027 i syfte att öka verkningsgraden i arbetet med forskning och innovation, företagsutveckling, entreprenörskap, digitalisering, kompetensförsörjning, insatser för ett koldioxidnålt och cirkulärt samhälle samt lokalt ledd utveckling och stadsutveckling. Speciellt fokus kommer att ligga på initiativ och samarbete utifrån de smarta specialiseringarna som regioner och fylken arbetar utifrån.

Europeiska Kommissionens S3¹⁷- och innovationsplattformar samt Vanguard Initiativet¹⁸ utgör samverkansytor som bidrar till stärkt omvärldsbevakning och samarbeten. Dessa samarbeten kan initiera deltagande i globala värdekedjor och komplettera kunskaper och investeringar. Exempelvis i gemensamma demonstrations- och testmiljöer med stöd av Instrumentet för Interregionala innovationsinvesteringar¹⁹. Dessa samverkansytor kan skapa en kritisk massa av kompetens för utvecklingen inom smart specialisering. Interregprogrammet Sverige-Norge 2021-2027 vill medverka i svenska och norska nationella initiativ via exempelvis Naturvårdsverket, VINNOVA²⁰, Tillväxtverket och Energimyndigheten samt skapa förutsättningar för samverkan med andra regioner kopplat till prioriteringarna i det regionala smarta specialiseringsarbetet.

¹¹ Europeiska Socialfonden+

¹² EU:s strategi för forskning och innovation 2021-2027

¹³ Digital Innovation Hubs

¹⁴ EU:s program för 2021-2027 finansierar insatser som skapar och stöttar den digitala omvandlingen av Europas samhälle och ekonomi

¹⁵ EU:s program för utbildning, ungdomar och idrott

¹⁶ Europeiska Regionala Utvecklingsfonden

¹⁷ Forsknings- och innovationsstrategier för smart specialisering

¹⁸ Vanguard-initiativet ska främja den europeiska industrins internationella konkurrenskraft genom samarbeten mellan europeiska regioner inom områden som utpekats i regionernas smarta specialiseringsstrategier

¹⁹ Komponent 5 inom målet Europeiskt territoriellt samarbete (Interreg), Europaparlamentets och Rådets Förordning COM (2018)374 Final

²⁰ Vinnova är Sveriges innovationsmyndighet

I strategin för Östersjöregionen²¹ kopplar programmet Interreg Sverige-Norge ihop med Östersjöregionens mål att öka välbefindandet. Interreg Sverige Norge har också möjlighet att korskoppla arbetet till två insatsområden i Interreg Europe²²: Förstärkt forskning, teknisk utveckling och innovation samt förbättrad konkurrenskraft hos små och medelstora företag. I relation till Interregprogrammet Öresund-Kattegat-Skagerrak²³ knyter båda programmen an till flera gemensamma politiska mål vilket kan skapa effektiva synergier. I Ett smartare Europa arbetar båda programmen för att arbeta med ökad FoUI²⁴, smart specialisering och entreprenörskap. I Ett grönare Europa jobbar båda programmen med riskförebyggande mot katastrofer utifrån klimatförändringar och för att främja cirkulär ekonomi. I Ett mer socialt Europa jobbar båda programmen för att främja en gränsöverskridande arbetsmarknad. I förhållande till det nya Interregprogrammet Aurora finns det också intressanta skärningspunkter avseende bland annat FoUI, smart specialisering och entreprenörskap. Slutligen kan vi se synergier med Interreg Nordsjön²⁵ som också vill skapa Ett smartare Europa genom att arbeta med att öka FoUI och Ett grönare Europa genom cirkulär omställning och genom att förebygga klimatkatastrofer.

Agenda 2030 och Gröna Givens är utgångspunkter som Interregprogrammet Sverige-Norge utgår ifrån och kopplar till i valet av politiska och särskilda mål i programarbetet 2021-2027.

2.0 Territorial Agenda 2030

EUs Territorial Agenda 2030²⁶ söker å bidra till en inkluderande och bærekraftig framtid. EU understreker viktigheten av, och gir orientering om, strategisk arealplanlegging og oppfordrer til å styrke den territorielle dimensjonen og være mer oppmerksom på mangfoldet av regioner i Europa, med deres utviklingspotensial og utfordringer.

Forslag til nytt grenseoverskridende Interreg Sverige-Norgeprogram sees i sammenheng med EUs territorielle agenda 2030 med ønske om grønn giv og for vår del å leve og arbeide over nasjonsgrenser.

²¹ <https://www.regeringen.se/sverige-i-eu/eus-ostersjostrategi/>

²² www.eufonder.se/interreg/interreg-europe

²³ www.eu-fonder.se samt Remiss: Eu-programmet Interreg Öresund- Kattegat-Skagerrak, 2020

²⁴ Forskning och utveckling, innovation

²⁵ Webinarium Nordsjöprogrammet 13 november 2020

²⁶ TerritorialAgenda2030.eu

Som tidligere påpekt viser programgeografien stor variasjon. Flere kommuner er definert som utkantkommuner og med lavest score på sentralitet²⁷ (norsk side), men som følge av grenseoverskridende samarbeid inngår de i klynger og nettverk som også inngår i en global økonomi med de effekter dette medfører. Videre er det flere grensekommuner som inngår i større bo- og arbeidsmarkedsregioner på den andre siden av grensen og bidrar sånn sett i å opprettholde et høyt velferdsnivå og sysselsetting som ofte faller ut av statistikken. Dermed ser vi eksempler på grenseregioner som kan sies å ivareta intensjonene om lokal og grenseoverskridende utvikling og utnytte potensialet som dette innebærer. Interreg Sverige-Norgeprogrammet kan bidra ytterligere ved å støtte opp om elementene i EUs Territorielle Agenda. Det pågår nå prosesser for å iverksette EUs Territorielle Agenda 2030 koblet til ESPON programmet, Interact og Interreg over store deler av Europa i form av forskjellige pilotprosjekt. Her vil blant erfaringer fra Interreg Sverige-Norgeprogrammet bli løftet fram med vekt på lokal samfunnsutvikling – small places matter.

I EUs territorielle agenda 2030 vektlegges behovet for grønn giv. Ulike strategier ligger til grunn for valg av politiske mål. Sirkulærøkonomi blir vektlagt i forbindelse med innovasjon og for styring av små og mellomstore bedrifters konkurransekraft. I offentlig forvaltning legges det vekt på å tydeliggjøre sirkulær økonomi²⁸ for å utnytte naturressurser og produkter så lenge som mulig i kretsløpet, slik at minst mulig ressurser går tapt.

Sirkulærøkonomi omfatter en rekke verdikjeder. I EUs handlingsplan²⁹ for en sirkulær økonomi pekes det på tiltak for å:

- Gjøre produkter bærekraftig til norm i EU.
- Styrke forbrukere og offentlige innkjøpere.
- Legge vekt på de sektorer som bruker mest ressurser og der potensialet for sirkularitet er høyt, f.eks. elektronikk og IKT, batterier og kjøretøyer, emballasje, tekstiler, konstruksjoner, bygninger, mat, vann og næringsstoffer.
- Sikre mindre restavfall.
- Få sirkularitet til å fungere for mennesker, byer og regioner.
- Lokal, regional (grenseoverskridende), nasjonal og global innsats for sirkulær økonomi.

I Nordregio-analysen og EU-kommisjonens rapporter drøftes potensialet for sirkulærøkonomi i Interreg Sverige-Norgeprogrammet. Både i nåværende og tidligere programperioder er det gode eksempler på prosjekt og prosjektpartnerskap som allerede er godt i gang med tema sirkulær økonomi og utvikling av grenseoverskridende innovasjonssystemer knyttet til bioøkonomien som en del av den sirkulære økonomien. Tema er tydelig i de regionale planene som også ligger til grunn for programmet.

Innenfor programgeografien har Innovasjon Norge, Norges forskningsråd og Selskapet for industrivekst (SIVA) satt i gang initiativ under det såkalte Arenaprogrammet, med klynger innenfor bioøkonomi, bioteknologi, fornybar energi og AI. Her kan det være synergier med tanke på å videreutvikle samarbeid med tilsvarende klynger på svensk side og se disse klyngene i en større global sammenheng.

²⁷ NOU 2020:15 – Det handler om Norge- om konsekvenser av demografiutfordringer i distriktene

²⁸ Miljødirektoratet.no - sirkulær økonomi

²⁹ EU kommisjonen – New Circular Economy Strategy

3.0 Interventionslogikk og programevaluering

I EUs forslag til generelle forordninger løftes behovet for å synliggjøre programmets intervensjonslogikk fram. Hvilken relevans har Interreg Sverige-Norgeprogrammet til de felles utfordringer som eksisterer i grenseregionen og i at grensen ikke er og forblir et hinder for en balansert utvikling i grenseregionen? En modell som Nordregio presenterer har følgende elementer:

Politisk mål (PO):			
Særskilt mål (SO):			
Behov	Tiltak/åtgärder	Effekt	Indikatorer
Problem, saker og behov innenfor respektive politiske mål	Hvilke tiltak iverksettes	Forventet effekter	Aktivitets- og resultatsindikatorer fastsatt innenfor hvert politiske mål

I EUs generelle forordninger art 39, pkt. 1 pålegges alle program å foreta en evaluering av programmet. Evalueringen skal sikre at programmet gjennomføres effektivt, med relevans, samstemmighet, europeisk merverdi og kvalitet på implementering av programmet. Dette har ledet fram til at det i de siste 5-10 årene har skjedd et betydelig engasjement blant europeiske forskningsinstitutt og universitet med hensyn til å utvikle nye metoder for å evaluere måloppnåelsen av de territorielle programmene, herunder grenseoverskridende samarbeid. Poenget er å vurdere effekten av programmet i flere dimensjoner³⁰:

- Sosioøkonomisk sammenveving.
- Miljømessig- og bærekraftig utvikling.
- Partnerskap og samarbeidsrelasjoner.
- Programmenes territorielle betydning.

I kommende programperiode bør partnerskapet søke å ta i bruk de nye evalueringsmetodikkene som er utviklet i samarbeid med EU-kommisjonen og andre relevante partnere.

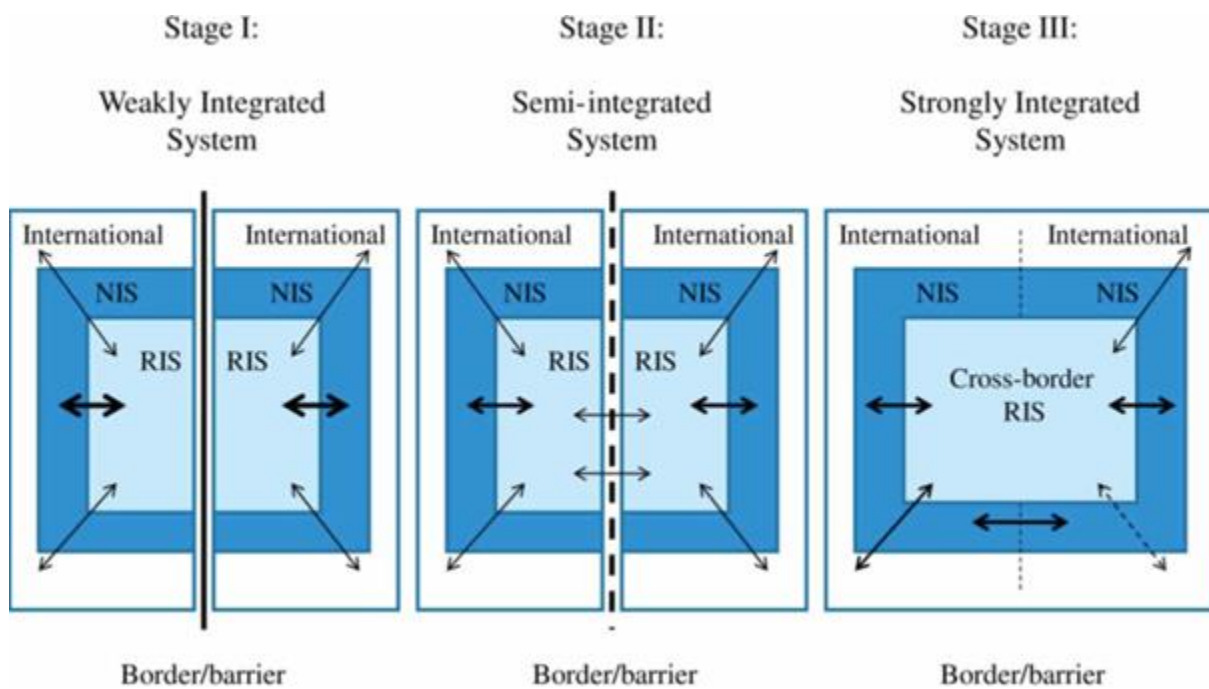
Smart spesialisering

Programmet ska verka för att stärka och bygga ihop de regionala och nationella innovationssystemen³¹ så att de blir funktionellt gränsöverskridande. Syftet är att funktionerna blir nyttiggjorda på båda sidor av existerande gränser mellan Sverige och Norge men även mellan regiongränserna.

Etablering av grensekryssende smart spesialisering innovasjonssystemer er en mulighet til å øke tilgangen på kunnskap og kompetanse for bedrifter i grenseregionene som programmet skal støtte opp under. Det innebærer at grensa går fra å være en barriere for læring og i stedet blir en kilde til kunnskap og nye nettverk. Lundquist og Trippel (2013) har foreslått en modell for å beskrive endring i et grenseregionalt innovasjonssystem over tid.

³⁰ Medeiros Eduardo (2020) - Territorial Impact Assessment , Advances in Spatial Science, Springer Cham

³¹ Innovationssystem är nätverk av individer och organisationer inom akademi, offentlig verksamhet, näringsliv och civilsamhälle, vilka samarbetar för att öka idéflödet och generera värden för användare och samhälle, Innovatorsrådet.se

Figur: Kategorier av grænseoverskridende innovasjonssystemer (Lundquist & Trippl, 2013, s. 455)

Smart specialisering är en strategi för regional kraftsamling bakom de mest lovande områdena för innovation, entreprenörskap, tillväxt och sysselsättning och som bidrar till hållbar utveckling. Arbetet ska bygga på en ärlig analys av identifierade styrkeområden och konkurrensfördelar och att man har prioriterat ett begränsat antal områden.

I strategin ska det finnas en gemensam vision, man ska satsa på forskning och innovation inom de prioriterade områdena och som möter företagets behov. För att arbetet inte ska bli statiskt och inlåst ska det entreprenöriella upptäckandet av de nya möjligheter som arbetet med smart specialisering genererar bejakas och aktivt stödjas.

Smart specialisering ska vidare vara pådrivande för omvandlingen av näringslivet så att det är anpassat efter nuvarande och framtida behov och marknader.

För att en specialisering ska vara "smart" ska den inte vara för smal och handla om en spets-teknologi, en produkt eller ett företag. Specialiseringen ska inte heller vara för bred och generell. Ambitionen ska vara att hitta domäner/områden där kunskapsområden och värdekedjor möts och kan befrukta varandra, där det finns en utvecklingspotential och där utvecklingen kan ges en riktning samtidigt som det kan uppstå innovationer och företag i nya branscher som i sin tur leder till en differentiering av näringslivet. Om samverkan och möten sker mellan specialiseringsområdena som även inkluderar horisontella resurser, som digitalisering, tjänsteutveckling och jämställdhetsarbete, uppstår ännu fler möten där innovation sker.

För att smart specialiseringsarbetet ska fungera väl underlättar det om ett antal funktioner finns på plats. Funktionerna utgör väsentliga delar av de regionala innovationssystemen:

- Det underlättar om det finns öppna plattformar för samarbete som driver arbetet framåt genom att söka finansiering, driva nätverk, hitta samarbetspartners, kommunicera och profilera regionen, etc och som driver den entreprenöriella upptäckande processen. Ofta kan det vara klusterorganisationer, science parks eller lärosäten som kan driva sådana öppna innovationsplattformar.

- Vidare ska det finnas forskare som är engagerade och som tar fram ny kunskap som kan implementeras. Testbäddarna underlättar innovation genom att utgöra mötesplatser för forskare, innovatörer, behovsägare och företag.
- Inkubatorer och acceleratorer utvecklar och hjälper startup-företag ut på marknader. För detta krävs entreprenörer och innovatörer som startar nya företagen.
- Befintliga företag som driver innovationsarbete är de som främst skapar de ekonomiska och andra värden i regionen.
- Investeringsfrämjare och investerare som drar fördel av en gynnsam miljö för företag att etablera sig i.
- Exportfrämjare för produkter från innovativa företag inom de smarta specialiseringarna.
- Utbildningar för kompetensförsörjning och kompetenshöjning inom specialiseringsområdena
- Kommuner och regioner som stöttar och satsar på smart specialisering.

Hållbarhetsdimensionerna

När världen möts av både nya utmaningar och möjligheter i kölvattnet av pandemins, klimatets och miljöns effekter, är det ännu viktigare att programmet Interreg Sverige-Norge skapar möjligheter och förutsättningar för att samarbeta utifrån hållbarhetsdimensionerna. Programmet ska uppmuntra nya idéer, arbetssätt och produktionsätt som möter samhällsutmaningar genom att samarbeta innovativt och lösningsfokuserat. Utgångspunkten är att programområdet Sverige-Norge har flera tunga styrkor som möjliggör expansionskraft för att möta utmaningarna och skapa gränsregionalt mervärde. Hållbarhetsdimensionerna är sociala, ekonomiska och miljömässiga. De tre hållbarhetsdimensionerna är lika betydelsefulla och ömsesidigt beroende av varandra.

Arbetet utifrån den sociala dimensionen innebär att människor ges likvärdiga möjligheter utifrån sina förutsättningar och behov, oavsett bakgrund, plats, kön, ålder eller förmågor. Exempelvis behövs människors olikheter tillvaratas eftersom det bidrar till bättre beslut, ökad effektivitet och ökad innovationsgrad. Alla människor ska också ges likvärdiga möjligheter att få tillgång till resurser och resultat kopplade till det gränsöverskridande utvecklingsarbetet. De sociala hållbarhetsaspekterna, jämställdhet, integration och icke diskriminering integreras i förberedelserna och genomförandet samt i uppföljningen i programmet.

Arbetet utifrån den ekonomiska dimensionen innebär att hushålla, förädla och underhålla de resurser som finns. På detta sätt återskapas värden som kan användas långsiktigt och bidra till ekonomisk hållbarhet.

Arbetet utifrån den miljömässiga dimensionen innebär att vårda och respektera natur och miljö. Exempelvis behövs arbete för att bevara och öka den biologiska mångfalden, säkerställa ett balanserat kretslopp i ekosystemen, fasa ut fossil energi och föra in förnybara energikällor.

Dialogprocess i programmeringsarbetet

Förslaget har fram till idag diskuterats med sakkunniga i regioner/fylken knutna till skrivargrupporna och med Joint Programming Committee bestående av arbetsgruppen, politiker från berörda fylken och regioner samt representanter från EU-kommissionen, Kommunal- och moderniseringsdepartementet samt förvaltande myndighet, Länsstyrelsen i Jämtlands län.

I december 2020 genomfördes ett webinarium där programförslaget diskuterades med en bredare grupp intressenter, cirka 160 personer var anmälda från åtta regioner/fylken. Delaktiga var representanter från programområdets klynger/kluster, fackliga organisationer, arbetsgivarorganisationer, universitet, företagorganisationer, kommuner, idéburna sektorn/civilsamhället, regioner/fylken, gränskommittéer, science parks, länsstyrelser samt

Tillväxtverket, EU- kommissionen, Kommunal- och moderniseringsdepartementet m fl. Vidare har programförslaget även presenterats för regionala utvecklingsnämnder, nätverk av regionala EU-samordnare och sammanslutningar av kommuner, exempelvis Värmlandsrådet.

Programförslaget har även varit på remiss under fem veckor, mellan 8 februari- 17 mars. Det er kommet inn synspunkter fra 67 aktører: kommuner, regioner, fylker, myndigheter, kluster, universitet- og høyskolor, samt företag og civilsamhälle. I tillegg har to aktører meldt fra at de ikke ønsker å kommentere programbeskrivelsen. Av de 67 høringsvarene har arbeidsgruppen hentet ut 256 synspunkter som både støtter programutkastet og har ønsker om endringer av programbeskrivelsen. I tillegg har arbeidsgruppen hentet ut 158 prosjektideer, konsepter og fokusområder til prosjekter i neste periode av Interreg Sverige-Norge.

4.0 PO1 Ett smartare Europa genom innovation och ekonomisk omvandling

Övergripande utmaningar/utfordringer i gränsregionalt Sverige-Norgeperspektiv

Målet är att programområdet, på såväl lokal som regional nivå, har ett professionellt gränsöverskridande innovationssystem där nätverk av individer och organisationer inom akademi, offentlig verksamhet, näringsliv och civilsamhälle samarbetar för att öka idéflödet och generera värden för användare och samhälle.

Genom tålmodigt och sammanhållet smart specialiserat arbete inom blå och grön cirkulär ekonomi har programområdet skapat ett hållbart och innovativt näringsliv som bidragit till starkt minskad klimat- och miljöpåverkan, god folkhälsa, mångfald och tillväxt. Då vi tar utgångspunkt i företagande, entreprenörskap, näringslivsutveckling, innovation och forskning, är Sverige-Norgeprogrammets gränsregionala mervärde flerdimensionellt:

- Programområdet har många globalt aktiva företag, industrier och universitet som skapar en stark miljö för innovation, forskning och entreprenörskap.
- Det finns hög nivå av samarbete mellan forskningsintensiv industri, akademi, forskningsinstitut och privat sektor.
- Möjligheter i programområdet är att kunna dra nytta av och främja grön och blå tillväxt.
- Traditionell resursintensiv industri kan bli ännu bättre på att dela på resurser och skapa ett gränsöverskridande system av bioekonomi och cirkulär ekonomi, speciellt inom områdena tillverkning och konstruktion, förädling av skog, life science, textilier, vattenbruk och utveckling av förnybar energi.
- Potentialen är hög att möta behoven hos gröna och blå tillväxtföretag, om rätt kunskaper utvecklas genom att matcha utbildningar mot näringslivets behov.
- Programområdet har stora möjligheter utifrån högteknologiska kreativa industrier, tjänstefiering och tjänsteinnovation.
- Starka IKT³²- företag kan hjälpa företag och offentlig sektor att digitalisera och öka forskning inom exempelvis cybersäkerhet, gamification³³ och e- hälsa.³⁴

³² Information, Kommunikation, Teknologi

³³ Spelifiering är spelmekanik som speldesigners i spel gör fast i en annan miljö, dvs en teknik som används för att motivera, engagera och förstärka positiva beteenden eller förändra beteenden.

³⁴ E-hälsa är att använda digitala verktyg och utbyta information digitalt för att uppnå och bibehålla hälsa

Vi behöver ta höjd för att fler behov än de vi på förhand vet om kan uppstå under programperioden. Hastigt uppstådda kriser och ett snabbt föränderligt samhälle och omvärld gör att vi måste vara lyhörda och flexibla. I nuläget finns bland annat följande identifierade behov i programområdet:

- Vi behöver arbeta med att göra området än mer attraktivt att bo och arbeta i.
- Vi behöver skapa förutsättningar för individer att få en utbildning som motsvarar de behov som finns i befintliga och nya branschområden.
- Strukturer som matchar ihop arbetskraft och företag behöver tas fram.
- Öke den grenseoverskridande kollektivtrafiken för arbetspendling.
- Vi behöver ställa om till en koldioxidneutral ekonomi och anpassa samhället för kommande klimatförändringar.
- Nya finansieringsverktyg krävs, vilka möjliggör för lokala små och medelstora företag³⁵ att lättare få tillgång till investeringskapital för att kunna utveckla sina företag.
- Pandemins effekter visar sig bland annat i form av stängda gränser, minskad gränshandel, företagskonkurser och ökad arbetslöshet. Konsekvenserna av detta kommer vi gemensamt behöva hantera under en lång tid framöver.
- Ur effekterna av pandemin växer nya företagare, affärsmodeller och produkter fram. Vi behöver därför öka entreprenörskapet och framväxten av nystartade affärsstartningar och start-ups.
- Det krävs ett utvecklat, lyhört och professionellt företags- och innovationsstödsystem som genom perspektiven mångfald, jämställdhet och inkludering, bidrar till att nå fler målgrupper.
- Det krävs insatser som minskar klyftan mellan stad och landsbygd. Stödsystemen behöver underlätta för individer och företag på landsbygden när det gäller tillgång och tillgänglighet för bland annat forskning, innovation och investeringar.
- Mot bakgrund av spänningar på den globala marknaden behövs stärkta åtgärder för att utveckla organisationer, affärer och marknader.

I målbilden för PO1 ingår bland annat att ha:

- Samarbete och kunskapsöverföring mellan nyckelaktörer i befintliga och nya innovationssystem har ökat.
- Fokus i utvecklingsarbetet på hållbara lösningar utifrån perspektiven socialt, ekonomiskt, miljö- och klimat.
- Ökat samarbete och kunskapsöverföring mellan nyckelaktörer i befintliga innovationssystem.
- Utvecklat nya innovationssystem i områden med innovativ styrka exempelvis inom transportsektorn, bioekonomi och cirkulär ekonomi.
- Identifierat och utvecklat gemensamma gränsöverskridande samarbeten utifrån styrkeområden och smart specialisering.
- Identifierat värdekedjor på lokal, regional och internationell nivå för att utveckla produktion- och leverantörssystem med befintliga och nya varor och tjänster.
- Mixat kunskapsintensiva nätverk som kan komplettera varandra och hitta långsiktiga plattformar.
- Format miljöer för samarbetsytor online och skapat förutsättningar för digitaliseringen som verktyg för att öka konkurrenskraften.
- Ökat antalet gemensamma, gränsöverskridande testarenor och inkubatorer.

³⁵ Små och medelstora företag/smf, small and medium-sized enterprises/sme, små og mellomstore bedrifter/smb

- Ett professionellt stödsystem med aktörer som arbetar utifrån ett jämställt, inkluderande och mångfaldsrelaterat förhållningssätt och når fler befintliga och potentiella idébärare, entreprenörer, innovatörer och företagare med olika ålder, kön, bakgrund, förmågor och geografi, vilket främjar god folkhälsa och jämställdhet. Det är viktigt att dessa kunskaper och perspektiv finns inbäddade i stödsystemen.
- Nya insatser och tjänster i stödsystemen som ökar entreprenörskapet, ökar antalet nya företag och investeringar i befintliga företag samt främjar nya affärsmodeller och produkter.
- Små och medelstora företags kunskaper om och färdigheter i smart specialisering har ökat.
- Ökat företagets delaktighet i forskning- och innovationsarbete på lokal och regional gränsöverskridande nivå.
- Interregprogrammet som en språngbräda för nya samarbetskonstellationer som sedan kan växla upp arbetet i större projekt.

I programförslaget är de särskilda målen 1:1 och 1:3 valda utifrån att regioner och fylken har gemensamma prioriteringar inom dessa områden samt utifrån de gränsregionala mervärden som kan skapas utifrån att arbeta för dessa mål. Särskilt mål 1:2 är bortvalt eftersom programmet utgår ifrån att digitaliseringen verkar som en för programmet genomgående förutsättning och metodik för att genomföra programmets aktiviteter och projekt. Programmet möjliggör för projekt där digital transformation, AI och automation är såväl mål och medel för att möta behov och skapa utvecklingskraft inom alla särskilda mål. Särskilt mål 1:4 är bortvalt då programmet förutsätter att regioner och fylken arbetar utifrån smart specialiseringsstrategier och styrkeområden för att skapa och främja långsiktigt hållbara gränsöverskridande samarbeten och innovationsprocesser med det gränsöverskridande mervärdet som utgångspunkt. Gemensamma styrkeområden för Sverige-Norgeprogrammets regioner och fylken finns identifierade i den analys av programområdet som är gjord av Nordregio (2020) med syfte att vara ett underlag i programmeringen av Interreg Sverige-Norgeprogrammet 2021-2027.

Vi ser att en gränsdragning i förhållande till övriga PO i programområdet handlar om en möjlighet till ömsesidigt värdeskapande och utvecklingskraft. Politiska mål och målgrupper kan skapa betydliga gränsregionala mervärden om de tillåts att mötas, samarbeta och innovera. I förhållande till PO2 ser vi att medan man i PO2 har fokus på grön omställning, kan man i PO1 arbeta för att främja FoU och utvecklingsinsatser som inte behöver vara branschspecifika. I PO1 omfattar cirkulär ekonomi, forskning, utveckling och innovation i kluster och nätverk, medan det i PO2 mer handlar om hänsyn till och förvaltning av naturresurser. I PO1 finns möjlighet att arbeta med flera olika målgrupper, branscher och nischer. Med dessa kan man identifiera, bygga, korsbefrukta och utveckla värdekedjor och leverantörsled utifrån smart specialisering. I förhållande till PO4 ser vi att medan man i PO4 har fokus på arbetsmarknad, utbildning, besöksnäring och turism samt det sociala perspektivet, kan man i PO1 arbeta för att inventera näringslivets behov av kompetens och bidra till att skapa rätt matchningsverktyg och utbildningar, även inom nya näringar, branscher och nischer. I PO1 kan man arbeta med att professionalisera stödsystemet i tjänsteutbud och struktur för att skapa rätt förutsättningar för innovativ utveckling och tillväxt i kultur- och besöksnäringen. I koppling till ISO1 kan man i PO1 arbeta genom kluster och övriga organisationer i programområdet. Utifrån exempelvis analyser av hälso- och sjukvårdssektorernas behov av varor och tjänster kan man ha projekt som skapar innovativa och digitala produkter som kan bli globalt slagkraftiga. I gränssnittet mellan PO1 och ISO1 finns också möjlighet att främja och uppmuntra till både mindre lokala och större regionala gränsöverskridande innovativa utvecklingsprojekt som knyter ihop stad och landsbygd.

Särskilt mål: 1:1 Förbättra forsknings- och innovationskapaciteten och användningen av avancerad teknik

Utmaningar/utfordringar i gränsregionalt Interreg Sverige-Norgeperspektiv

Kunskapsutveckling och innovation är viktiga för att skapa tillväxt och konkurrenskraft. Nordregios programanalys visar att programområdet har varierad kapacitet att arbeta med forskning och innovation (FoI) som en motor för regional utveckling och tillväxt. Inom programgeografin finns både regioner som har starkt stöd från nationell nivå, inklusive fördelning av resurser för forskning och innovation, och regioner som får mycket begränsade resurser för detta. Att förbättra möjligheterna att stärka FoI inom programområdet är därför viktigt för att öka programgeografins tillväxt och konkurrenskraft. Utmaningen för delar av programområdet är också att företagens investeringar för forskning och utveckling (FoU) är låga. I kombination med utmaningar i att omsätta forskning i praktiken, minskar den regionala innovationskraften ytterligare. Dessutom har delar av programområdet utmaningar med glesbefolkade områden och en hög andel små och medelstora företag med lägre andel investeringar i FoU. Konkurrenskraften för små och medelstora företag är således av stor betydelse för tillväxt och utveckling i gränsregionen.

För att stärka programgeografins tillväxt och konkurrenskraft kan regionala forskningsmiljöer tillsammans med företag, offentlig sektor och den civilsamhälle ge alla regioner i programområdet förutsättningar att utveckla sina styrkor och komparativa fördelar genom t.ex. att fler företag investerar i forskning och utveckling med stöd av programmet. Ett sätt att skapa en positiv utveckling inom programgeografin är att stimulera öppen innovation genom klusterbyggande aktiviteter utöver ökat samarbete mellan akademi och näringsliv. Genom att öka företagens motivation att delta i forskningsresultat och samarbeta i forskningsprojekt skapas kulturer och strukturer för innovation. Dessutom kan det bidra till att öka företagens investeringar i forskning, utveckling och innovation.

Det finns flera exempel på bra erfarenheter när det gäller etablering av kluster under programperioden 2014 - 2020. För att uppnå långsiktigt hållbara resultat är det viktigt att erfarenheter och samarbeten från tidigare programperioder utnyttjas och vidareutvecklas. Dessutom kan små och medelstora företags konkurrenskraft stärkas med sociala band och digitala lösningar. Genom att ansluta näringslivet på båda sidor om gränsen kan programmet ge små och medelstora företag i gränsregionen tillgång till en större marknad och nya partners. Detta kan stärka och komplettera värdekedjorna, öka innovation och bidra till att skapa en större kritisk massa. För företagen i programgeografin är de lokala marknaderna små, men om man ser på hela programområdet som en marknad kan tillväxten i företagen främjas genom att öka den kritiska massan och utöka kundbasen. Ett effektivt gränsöverskridande regionalt innovationssystem kan också dra nytta av möjligheten som tillhandahålls av globala nätverk. Om viktiga kunskapsmiljöer eller innovationspartners finns internationellt kan de med fördel anslutas till aktörer lokalt i programgeografin. På detta sätt kan ledande global kunskap bidra till att främja forskning och förmåga att förnya sig inom programgeografin.

Det gränsöverskridande regionala mervärdet består bland annat av möjligheten att utnyttja varandras kompetenser och skapa gemensamma lösningar på gemensamma utmaningar. Annat mervärde kan vara att uppnå kritisk massa tillsammans för till exempel skapande av värdekedjor, tillämpad forskning, användning av testbäddar, en större kundbas, gemensamma inköp/förvärv och internationalisering av små och medelstora företag inom programgeografi. De enskilda marknaderna är för små för att utveckla hållbara och konkurrenskraftiga lösningar. För att vara konkurrenskraftiga måste innovationer kunna exporteras och passa in i globala system. Genom att genomföra projekt inom ramen för Sverige-Norgeprogrammet har regionerna möjlighet att testa lösningarnas hållbarhet och marknadsvärde på en större marknad. Vidare har pandemin också betonat behovet av att stärka

den lokala och gränsöverskridande värdekedjan. Möjlighet till besparingar, effektivitet och lärande från delad användning av resurser och infrastruktur. Att arbeta för att stärka innovationssystem *mellan* regionerna innebär också att dessa stärks *inom* regionerna.

Insatser i det nya Interreg Sverige- Norgeprogrammet

Innsatser under dette særskilte målet kan finansiere tiltak som styrker grenseoverskridende regionale innovasjonssystemer. Framtidige prosjekt innenfor dette særskilte målet skal bidra til å styrke forskning, teknisk utvikling og innovasjon. Når vi snakker om forskning i denne sammenhengen så handler det om anvendt forskning som primært er rettet mot praktiske mål eller anvendelser. For å fremme programmets mål defineres innovasjonsbegrepet bredt, i tråd med OECDs definisjon i Oslomanualen (1997). Definisjonen for programmet er at en innovasjon er utvikling av et nytt eller vesentlig forbedret produkt (vare eller tjeneste), prosess eller markedsutvikling, en ny organisasjonsmetode innen forretningsutvikling, arbeidsorganisasjon eller eksterne relasjoner. Prosjektene må synliggjøre den grenseregionale merverdien. Det handler om å løse felles utfordringer og problemer, utnytte muligheter og ressurser og at dette gjøres best sammen. Videre skal prosjekter, der det er relevant, vise til at bedrifter og næringslivets organisasjoner etterspør prosjektets resultater, hvordan prosjektets resultater er tenkt kommunisert ut og synliggjøre hvordan næringslivet deltar i prosjektgjennomføringen. Eksempler på prosjekt som kan støttes:

- Prosjekt som bidrar til å øke takten på grønn og blå omstilling gjennom innovative løsninger innen blant annet bærekraftig transport, bio- og sirkulærøkonomi.
- Prosjekt som øker samarbeid og bidrar til kunnskapsoverføring mellom forskningsmiljøer, bedrifter, offentlig sektor og den sosiale økonomien.
- Prosjekt som utvikler praktisk anvendelige modeller for å ta nye ideer til markedet.
- Prosjekt som støtter utvikling og vekstkraft i bedrifter og bransjer som har vekstpotensial blant annet koblet til avansert teknikk.
- Prosjekt som bidrar til at bedrifter kan vokse (spesielt internasjonalt) gjennom samarbeid, kompetanseutvikling og metodeutvikling.
- Prosjekt som øker bedrifters evne til å ta imot, utvikle og kommersialisere ny teknologi og ny kunnskap.
- Prosjekt som möjliggör tillämpad forskning till nytta för företagen.
- Prosjekt som har et særskilt fokus på å forbedre forsknings- og innovasjonskapasiteten for bedrifter som har etablert seg som et resultat av Covid-19-pandemien.
- Prosjekt som har fokus på innovative løsninger som kan begrense de negative effektene av Covid-19-pandemien.
- Prosjekt som bidrar til å utvikle innovative løsninger som kan forebygge og redusere skadevirkninger som miljøkatastrofer forårsaker.
- Prosjekt som bidrar till att utveckla innovativa lösningar för hälsa, sjukvård och utbildning.
- Prosjekt som kopplar samman aktörer inom forskning och innovation med industriaktörer för att stimulera samarbeiden i nye värdekedjor inom kultur- og kreativa næringer.
- Prosjekt som bidrar til innovative løsninger innen forfornybar energi.
- Prosjekt som utvikler teknologi og metoder for nye fossilfrie energisystem og energieffektivisering.
- Prosjekt som anvender digitalisering som et verktøy for den grønne og blå omstillingen i programgeografien

Målgrupper for prosjekt

De viktigste målgruppene kan være små og mellomstore foretak, potensielle foretak, offentlig sektor, FoU-institusjoner og den sosiale økonomien/civilsamhället. De små og mellomstore foretakene anses

som en viktig målgruppe for aktivitetene og prosjektenes resultat. Når vi snakker om små og mellomstore foretak i denne sammenhengen inkluderer det også mikroforetak.

Stødmottagere for prosjekt

Støttmottakere kan f.eks. være universiteter, høyskoler, forskningsinstitutt, næringslivsorganisasjoner, formelle bedriftsnettverk/klusterorganisasjoner, innovasjonsfremmende aktører, offentlige organisasjoner på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå, stiftelser og økonomiske/idelle foreninger.

I de prosjektene hvor små og mellomstore foretak er en relevant målgruppe stilles det store forventninger til prosjekteier/lead partner om å involvere foretakene i prosjektutviklingsfasen og stimulere til grenseoverskridende deltakelse fra denne målgruppen i prosjektgjennomføringen. Prosjektets aktiviteter og resultat må spegla de små og medelstore foretagens behov når så er relevant.

Hållbarhet

I enlighet med oppdraget for programskrivningen ska programmets insatser under PO1 bidra till en sosialt, økonomisk og miljömässigt hållbar utveckling med utgångspunkt i Agenda 2030. De tre dimensionerna är lika betydelsefulla och ömsesidigt beroende av varandra. De sociala hållbarhetsaspekterna, jämställdhet, integration och icke diskriminering integreras i förberedelserna och genomförandet samt i uppföljningen av programmet.

I förhållande till Territorielle Agenda 2030 och Gröna given/Green deal kopplar PO1 i huvudsak till målet att investera i spetsforskning och innovation, genom regionernas och fylkenas styrkeområden och smarta specialiseringar. Dessa har stor potential att förmeras genom ett gränsöverskridande programsamarbete mellan olika aktörer.

Effekter på kort og lång sikt

Det er et stort behov for å fremme forskning og innovasjonsevnen i programgeografien. Dette kan gjøres gjennom å støtte grenseoverskridende prosjekter som har til hensikt å utvikle grensoverskridende innovasjonssystem, forbedre forsknings- og innovasjonskapasiteten og bruken av avansert teknologi. På kort sikt kan dette bidra til å styrke programgeografiens konkurransekraft gjennom økt investering i forskning, teknisk utvikling og innovasjon. På lang sikt skal programmet bidra till et smartere Europa gjennom innovativ og smart økonomisk omdanning.

Särskilt mål: 1:3 Stärka konkurrenskraften och tillväxten i små och medelstora företag Utmaningar/utfordringer i gränsregionalt Interreg Sverige-Norgeperspektiv

Många delar av programområdet kännetecknas av små och medelstora företag som behöver genomgå en betydande omställning för att möta den globala konkurrensen eller ställa om efter oförutsedda händelser. Analyser visar att över 90% av företagen i programområdet är små och medelstora bedrifter, och att de flesta av dessa har små marginaler samt knappa resurser för internationalisering. De lokala marknaderna är små och har en ensidig näringsstruktur med få netto-etableringar³⁶ och lågt förädlingsvärde. Tillsammans med begränsade transportmöjligheter skapar detta en sårbarhet i programområdet. Det är därför viktigt att programmet ger förutsättningar för att utöka och återskapa förtroendet för den gränsöverskridande marknaden. På så sätt kan man nå fler, generera en större efterfrågan och en mer robust gemensam ekonomi. Sverige-Norgeprogrammet behöver arbeta med förnyelse och näringslivsdynamik inom områden som framgångsrikt kan nyttja

³⁶ ESPON – Territorial patterns and relation in Norway – April 2019 SME nyetableringer i forhold til nedleggelse av bedrifter.

existerande resurser och kunskaper, men samtidigt bidra till att bredda och diversifiera det regionala näringslivet.

Konkurrenskraften og innovationsförmågan hos de små og mellomstore företagen er avgörande för utvecklingen av gränsregionen. Felles innsatser skal lede til en økt tilgang til kompetanse, kunnskap og teknologi, bygge opp under kommersialisering av innovative løsninger samt å øke internasjonaliseringen av det regionale næringslivet i programgeografien. I denne sammenheng er det derfor viktig at kunna koppla samman områden med potential för att genom innovativa samarbeten och bli internationellt konkurrenskraftiga. Här finns en stor utvecklingspotential til exempel innen digitalisering, bioøkonomi, besøksnæring, sirkulær økonomi og entreprenørskap. Förutom ett målmedvetet utvecklingsarbete inom utpekade smart specialiseringsområden, behövs en ökad samverkan mellan akademi, näringsliv, civilsamhälle och offentlig sektor. Samverkan kan bidra till att näringslivet får det lättare att kommersialisera ny kunskap och forskningsresultat och därmed öka sin innovationskapacitet. För att underlätta ett sådant arbete behövs stärkta gränsöverskridande nätverk, kluster och hubbar som arbetar proaktivt med små og mellomstore företag. Det finns också ett behov av innovations-, test- och demonstrationsmiljöer samt främjandet av rörlighet och utbyten mellan små och medelstora företag för examensjobb, traineeplatser, doktorander etc.

Entreprenørskap har länge ansetts vara en nyckelingrediens i næringslivsutvecklingen. Människor som har en förmåga att omvandla idéer till kommersiellt gångbara innovationer kommer det alltid att finnas behov utav. Problemet är att det inte finns någon enkel lösning på hur entreprenørskapet, som är låg i delar av programområdet, ska kunna växa i ett Sverige-Norgeperspektiv. Den komplexa utmaningen ligger i att stärka invånarnas entreprenöriella kunskaper och förmågor. Entreprenörer har en sterk betydelse för den økonomiska utvecklingen. Programmet behöver därför bidra till att stärka möjligheterna och förutsättningarna för entreprenörer att kunna förverkliga sina idéer og se mulighetene i et grenseoverskridende marked.

Tillgången på kapital och finansiella lösningar är en nyckelfaktor som säkerställer långsiktiga och viktiga investeringar och möjliggör att företag kan utveckla och expandera sin verksamhet. Många småföretag kan verka i mindre orter och samhällen och bedriva en högkvalitativ produktion och samarbete, många gånger även internationellt. Samhällsekonomiskt leder detta till att skattekraften stannar kvar i mindre orter. Flera studier visar dock att individer och företag på landsbygden har fått det svårare att få tillgång till kapital då banker har valt att centralisera sina kontor och den personliga kontakten har försvunnit. Detta kan medföra en dominoeffekt med företagsflytt, kompetens som söker sig till andra städer och regioner. Därmed minskar skattekraften och samhällets utmaningar blir större. Det finns även studier som visar att företag i gränsregionen Sverige-Norge är särskilt utsatta då banker efter gränsstängningen på grund av coronapandemin tenderar att bli mer restriktiva gentemot företag som är beroende av en öppen gräns och fri rörlighet av varor, tjänster och personer.³⁷ Det finns därför ett stort behov av att finna innovativa lösningar som syftar till att öka tillgången och tillgänglighet av kapital för att möjliggöra företagets finansiering av olika typer av investeringar för exempelvis etablering, forsknings- innovations- och utvecklingsinsatser.

Det finns flera utmaningar i att möta de små och medelstora företagets framtida kompetensbehov. Den pågående digitaliseringen och automatiseringen förändrar behovet och fördelningen av arbetsuppgifter. Nya kompetenser behövs för att möta teknikskiften inom alla branscher. Regionerna

³⁷ <http://pub.nordregio.org/r-2021-6-crossborder-covid/#60959>

behöver arbeta gemensamt och systematiskt med att främja entreprenörskap och öka kompetensförsörjningen till företagen för att möta marknadens nya krav och behov.

Coronapandemien har rammet næringslivet hardt. Dette gjelder spesielt i grenseregionen, der blant annet besøksnæring, opplevelsesnæring og kulturnæring har hatt særlig store utfordringer. Vidare har coronapandemien utmanat oppbygde gransoverskridende affarsnettverk og det krevs mer interaksjon mellom Sverige og Norge for att dela losninger for återhämtning og bygga upp det gemensamma mervärdet. Programmet kan exempelvis bidra genom att stärka kunskapen om, samt finansiera, digitala mötesplatser där det gransoverskridande samarbeidet kan fortsätta, utan det fysiska mötet.

Insatser i det nya Interreg Sverige-Norgeprogrammet

Det är viktigt att projekten anammar digitala arbetssätt för att bygga ny kunskap. Rådande pandemi minskar möjligheten för fysiska möten vilket gör att befintliga strukturer stöps om och nya metodiker behöver tas fram och implementeras. Den gransoverskridande premisen är ytterligare en aspekt som nogsamt måste beaktas i ett projektperspektiv kopplat till kompetenshöjande aktiviteter. Ökad konkurrenskraft bland företagen är viktigt för att granssamarbetet ska bli mer dynamiskt och växa sig starkare än före corona-pandemin. Exempel på projekt som programmet kan stötta:

- Projekt som syftar till strukturerade samarbeten genom exempelvis kluster, nettverk eller innovativa pilotsatsninger.
- Projekt som kan bistå med att öka gransoverskridande kunskapsutbyten kring gemensamma fokusområden kopplat till smart spesialisering, exempelvis inom digitalization, bioøkonomi, besøksnæring, cirkulær økonomi og entreprenørskap.
- Projekt som arbeitar utifrån ett jämställt, inkluderande og mangfaldsrelaterat förhållningssätt. På så sätt nås fler befintliga og potensiella idébærere, entreprenører, innovatører og företagere med ulike alder, kön, bakgrunn, förmågor og geografi. Detta främjar bland annat ökat entreprenørskap, tillväxt, god folkhälsa og jämställdhet.
- Projekt som ger fler företag möjlighet att göra steg- kompetens- og kunskapsförflytting for en hållbar grøn og blå omstilling.
- Projekt som ger fler företag möjlighet att utveckla digitala og cirkulære produksjonsprosesser.
- Prosjekt som etablerer digitale møteplasser for grenseoverskridende samarbeid mellom små og mellomstore företag.
- Projekt som erbjuder innovations- og kompetenskapende insatser till små og medelstore företag som innebär att antal sysselsatta i företagen ökar.
- Projekt som bidrar till förbättrade möjligheter for entreprenører og start ups genom rusta dem for en internasjonell marknad.
- Projekt som bidrar till att stärka invånarnas entreprenøriella kunskaper og förmågor.
- Projekt som tillhandahåller verktøy og kompetens for att skapa system av företag som tillsammans bidrar till hållbare innovationer på marknaden, exempelvis inom kultur- og besøksnæringen.
- Prosjekt som støtter opp under grenseoverskridende destinasjonsutvikling.
- Projekt som bidrar till att öka företagets delaktighet i lokale og globale värdekedjer, eksempelvis for jordbruk og livsmedel/matproduksjon.
- Prosjekt som stärker små og mellomstore bedrifters muligheter til å vokse.
- Prosjekt som øker små og mellomstore bedrifters evne til å ta imot, utvikle og omsette ny teknologi samt ny kunnskap til affarsmøjligheter.

- Projekt som jobber med å øke tilgangen til risikokapital og kapital for investeringer for etablering, forskning, utvikling og innovasjon i programgeografien.
- Projekt som kartlegger bransjer og foretak med potensial for grenseoverskridende samarbeid og vekst.
- Projekt som bruker digitalisering som et verktøy for å styrke næringslivets konkurransekraft

Det er ikke alltid som rett utdanning, arbeid eller praksis finnes i det direkte nabolaget. Men det kanskje finnes på den andre siden av grensen i Sverige eller Norge. Eksempel på prosjekt som programmet kan støtte:

- Prosjekt som bidrar til mer rörlighet og utbytet mellom små og mellomstore foretak gjennom blant annet flere trainee- og lærlingsplasser, eksamensjobb og doktorander i ett grensoverskridende perspektiv.
- Prosjekt som utvikler det grensoverskridende samarbeidet for å bedre kunne attrahere kvalifisert arbeidskraft og nyetableringer.

Målgrupper for prosjekt

Utifrån programområdets næringslivsstruktur er små- og mellomstore foretak hovedsaklige målgrupper for prosjekt. Når vi snakker om små og mellomstore foretak i denne sammenheng inkluderer det også mikroforetak. Andre viktige målgrupper for dette særskilte målet er potensielle foretak og entreprenører.

Stødmottagere for prosjekt

Hovedsaklige stødmottagere for fremtidige prosjekt er aktører innen det foretaks- og innovasjonsfremmende systemet som bidrar med innsatser for smart spesialisering, omstilling og utvidelse av programgeografins næringsliv, samt bidrar til en rask og bærekraftig gjenoppretting for foretakene etter pandemien. Eksempel på stødmottagere er kluster-, bransje-, og nettverksorganisasjoner, offentlig sektor, civilsamfunn, FoU-institusjoner samt utdanningsaktører.

I tillegg til at hovedmålgruppen for dette særskilte målet er små og mellomstore foretak stilles det store forventninger til prosjekteier/lead partner om å involvere foretakene i prosjektutviklingsfasen og stimulere til grensoverskridende deltakelse fra denne målgruppen i prosjektgjennomføringen. Prosjektets aktiviteter og resultat må spegle de små og mellomstore foretakenes behov og det grensoverskridende merværdet må være vel forankret.

Hållbarhet

I enlighet med oppdraget for programskrivningen skal programmets innsatser under PO1 bidra til en sosialt, økonomisk og miljømessig bærekraftig utvikling med utgangspunkt i Agenda 2030. De tre dimensjonene er like betydelsefulle og gjensidig avhengige av hverandre. De sosiale bærekraftsaspektene, likhet, integrasjon og ikke-diskriminering integreres i forberedelsene og gjennomføringen samt i oppfølgingen av programmet.

I forhold til Territoriell Agenda 2030 og Grønt avtale/Green deal knytter PO1 i hovedsak til målet om å investere i spetsforskning og innovasjon, gjennom regionenes og fylkenes styrkeområder og smarte spesialiseringer. Disse har stor potensial for å fremmes gjennom et grensoverskridende program samarbeid mellom ulike aktører.

Effekter på kort og lang sikt

På lang sikt skal programmet bidra til et smartere Europa gjennom innovativ og smart økonomisk omvandling. Det foretaks- og innovasjonsstøttende systemet fanger opp nye ideer, som bidrar til at nye foretak skapes, akselererer næringslivets bærekraftige omstilling og skaper tilvekst.

På medellång sikt ska programmet stärka konkurrenskraften hos små och medelstora företag genom bland annat ökad exportmognad och medverkan i värdekedjor och utvecklade leverantörssystem som agerar såväl lokalt som globalt. Programmet ska bidra till att öka entreprenörskapet genom att mångfalden i näringslivet ökat och resultatet i att fler människor, från tidigare underrepresenterade grupper, nu startar, driver och arbetar i befintliga företag. Tillgången på riskkapital och kapital för investeringar för etablering, forskning, innovation och utveckling har ökat.

På kort sikt tar projektaktörerna aktiva steg för att utveckla nya hållbara affärsmodeller, varor och tjänster. Det främjande företags- och innovationsstödsystemet har stärkt kapaciteten och möter företagets behov av avancerat stöd för mer innovationsdrivande processer inom bl.a. grön och blå omställning, digitalisering samt avancerad teknik.

5.0 PO2 - Et grønnere Europa

Det fulle navnet på det politiske målet er: "Ett grönare och koldioxidsnålare Europa genom ren och rättvis energiomställning, gröna och blå investeringar, den cirkulära ekonomin, klimatanpassning, riskförebyggande og riskhantering".

Övergripande utmaningar/utfordringer i gränsregionalt Sverige-Norgeperspektiv

I PO2 er vår egen jordklode satt i sentrum. Menneskets aktiviteter gjør at jordkloden tømmes for ressurser og dessuten settes i ubalanse. Samtidig kommer klimaförändringar att ske oavsett vad regionen gör från och med nu. Därför har vi avgränsat inom PO2 till att reducera vår resursförbrukning och försöka få tillbaka balansen på jorden, samtidigt som vi minimerar de effekter som kommer att påverka oss.

Både i 1995, 2000 og 2006 var det flom i grensevassdrag som førte til oversvømmelser i grensekommunene, og i visse tilfeller vassdrag som i seg selv er grensekryssende. Grenseregionen har naturområder som påvirkes av endringer i klima. Det finnes mange muligheter rundt økt beredskap og samfunnsikkerhet. For klimatanpassning er det viktig at anpassa vårt samhälle till ett förändrat klimat redan nu för att minska samhällets kostnader för den påverkan klimatrelaterade händelser kan orsaka, och även ta till vara de nya möjligheter ett förändrat klimat kan ge.

Utover disse utfordringene er det stort pådriv for å gjøre en innsats for de nasjonale og globale utfordringene og dermed støtte EUs politiske tilsagn om å bli klimanøytrale innen 2050. Hvis dette skal realiseres, må vi i tillegg effektivisere energiforbruket, fremme fornybar energi og omstille oss til sirkulærøkonomi.

Overgangen til sirkulærøkonomi er en stor mulighet i regionen. I lengre tid har det vært et samarbeid mellom mange aktører i skogindustrien som har funnet løsninger og nye produkter med tre. Dette er også forenlig med de gode ressursmessige forutsetningene.

Det er bred enighet om at overgang til sirkulærøkonomi i forbindelse med miljøproblematikk skal prioriteres. Det er en forutsetning at regionen har strenge krav som fremmer sirkulærøkonomi dersom næringsutviklingen skal bygges på det slik som beskrives i PO1.

De to særskilte målene er derfor 2:4 forebygge klimakatastrofer og 2:6 sirkulærøkonomi.

Særskilt mål 2:4 främja anpassning, riskförebyggande och motståndskraft mot katastrofer i samband med klimaförändringar

Utmaningar/utfordringer i gränsregionalt Interreg Sverige-Norgeperspektiv

Klimatrelaterade konsekvenser ser inga lands-, läns/fylkes- eller kommungränser, och klimatanpassning är en viktig del av EU:s gröna giv. För att driva anpassningsarbetet och minska

riskerna att fatta beslut som kan påverka andra på ett negativt sätt måste gränsregionen samverka. I detta programområde vill vi främja projekt som bidrar till ökad beredskap inför kommande klimatförändringar genom upprättande av samarbeten och nätverk, framtagande av gemensamma planer, erfarenhetsutbyte och kunskapshöjande åtgärder. Fysiska investeringar för en förhöjd beredskap inför klimatförändringar genomförs inte i detta program.

Offentliga organisationer och små- och mellanstora företag i programområdet har liknande utmaningar att möta och detta kan man göra tillsammans. Exempel på ökade risker:

- Översvämning från vattendrag och skyfall, ras och skred.
- Risk för skogsbränder under varma och torra perioder.
- Påverkan på dricksvattenförsörjningen gällande vattenkvalité och distributionsinfrastrukturen.
- Förändring i biologisk mångfald och ökad andel främmande arter.
- Störningar i leverantörskedjor och i produktion.

Programmet har haft en rekke prosjekter i nåværende programperiode innenfor dette temaet. Dette tyder på en sterk interesse for området.

Insatser i det nya Interreg Sverige-Norgeprogrammet

För att möta klimatförändringarna behöver offentliga aktörer, näringslivet, turistföretag, intresseföreningar, forskningsinstitutioner och offentlig förvaltning analysera hur deras verksamheter påverkas av ett förändrat klimat. Nästa steg blir att ta fram handlingsplaner Och gränsöverskridande risk- och för hur deras verksamheter ska kunna bli mer robusta och identifiera vilka nya möjligheter som kan skapas av dessa förändrade förutsättningar.

- Nätverkande, utbyte av arbetsmetoder, framtagande av underlag och hur man arbetar över sektors- och myndighetsgränser kring klimatanpassning.
- För att skapa konkurrenskraft hos näringslivet i ett förändrat klimat så kommer det bli nödvändigt att titta på hur klimatförändringarna kommer att påverka företagen och deras leverantörskedjor, och inkludera detta i företagets riskanalyser.
- Skog- och jordbruk är en viktig del av programområdets näringsliv. Gränsregionen behöver främja en skogs- och jord-skötsel som minskar risk för skogsbrand, ras och skredhändelser. Här finns erfarenheter från innevarande period som kan byggas vidare på.
- Skogsnäringsens försäkringsmöjligheter kan förändras i ett förändrat klimat. Allt fler klimatrisker definieras inte längre som oförutsägbara händelser. För att minska den ekonomiska förlusten vid händelse av till exempel brand och översvämningar kommer det bli avgörande att analysera vilka typer av åtgärder som behövs för att skapa motståndskraft.
- Kontinuitet och långsiktighet är viktigt för att skapa en motståndskraft inför ett förändrat klimat. Nätverk mellan svenska och norska organisationer som har som syfte att lyfta frågorna på en hög nivå och utbyta erfarenhet skulle bidra till bättre motståndskraft och inte minst konkurrenskraft.
- Gränsregionen kan lära av hur man i våra respektive länder använder sig av klimatinformation från våra meteorologiska institut, hur detta tillgängliggörs och hur det sedan används på lokal nivå.
- Arbeta fram gemensamma underlag som rör ras, skred, erosion, snölast, snösmältning, påverkan på vattendrag och andra faktorer i samband med exploatering i gränsregionerna.
- Det finns behov av att tänka i termer av grön infrastruktur för att skydda natur och biologisk mångfald, då dessa inte respekterar lands- och kommungränser, och där samverkan är avgörande för att nå framgång.

- Projekt som berör en klimatanpassad strategisk räddningstjänst, för att hantera ras- och skredolyckor och andra typer av olyckor. Här finns potential att involvera kompetens- och forskningsmiljöer. Genom att få med det långa tidsperspektivet och klimatförändringarnas påverkan kan aktörer i gränsregionen lära av varandra. Speciellt er bruk av ny teknologi slik som VR/AI/AR/Simulerings-teknologi viktig.

Målgrupper för projekt

Mottagare av vinsterna av projekten är befolkningen i stort, vilka lever i områden som kommer att drabbas av allt större klimatrelaterade händelser framöver, samt företag som överväger etablering eller vill klimatsäkra sina verksamheter.

Stödmottagare för projekt

Deltagande organisationer i projekt är främst regioner och fylken, länsstyrelser, kommuner och högre utbildningsorganisationer, civilsamhället samt små- och mellanstora företag. Det finns mycket förarbete gjort men idag saknas finansiering för att vidareutveckla beredskapen och gemensamt höja kunskapen. Det bedöms vara mycket hög genomförbarhet på den typ av projekt som är beskrivna ovan.

Hållbarhet

I enlighet med uppdraget för programskrivningen ska programmets insatser under PO2 bidra till en socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar utveckling med utgångspunkt i Agenda 2030. De tre dimensionerna är lika betydelsefulla och ömsesidigt beroende av varandra. De sociala hållbarhetsaspekterna, jämställdhet, integration och icke diskriminering integreras i förberedelserna och genomförandet samt i uppföljningen av programmet.

EU har i den Gröna Givens inte tagit upp klimatanpassning som ett område, men det är aviserat i den att en separat strategi för klimatanpassning kommer att tas fram. Därav är arbetet med klimatanpassning ett viktigt framtidsområde.

Effekter på kort och lång sikt

Svenska och norska organisationer kan samarbeta för att uppnå bättre förberedelse gentemot konsekvenserna av klimatförändringar. Som resultat av detta blir samhället mindre sårbart mot klimatförändringar och höjer konkurrenskraften för lokala företag på lång sikt.

Særskilt mål 2:6 Fremme overgangen til sirkulærøkonomi

Utmaningar i gränsregionalt Sverige-Norgeperspektiv

Vi må gjøre fremskritt i å holde ressursforbruket innen planetens grenser. Hvis vi ikke skal redusere vårt forbruk, vil eneste muligheten være å øke vår sirkulære materialbruk.

Innovative modeller basert på nærmere kunderelasjoner, kundetilpasset masseproduksjon, delingsøkonomi, tilbud av «holdbare tjenester» og «produkter som tjenester» kommer til å øke sirkulæriteten. Det må legges til rette for at innbyggerne får funksjonelle og sikre produkter av kvalitet, som er effektive og kostnadsmessig overkommelige, med lengre holdbarhet og som er konstruert for gjenbruk, reparasjon og materialgjenvinning.

Sirkulærøkonomi er imidlertid ingen naturtilstand. Næringslivet som er med på å styre innovasjon og produksjon har nødvendigvis ikke samme mål som samfunnet. Derfor må prosjekter påvirke reguleringer og offentlige anskaffelsesprosesser i riktig retning. Dette vil i neste omgang gi det grønne næringslivet et konkurransefortrinn. Hjemmemarkedet for sirkulærøkonomi blir styrket.

I 2030 vil regionen ha noen av de høyeste kravene til sirkulærøkonomi. Regionene skal være det beste hjemmemarkedet for industrien som eksporterer løsninger for sirkulærøkonomi i hele verden.

Det er ulikheter innen lover og reguleringer mellom Norge og Sverige. Kartlegging, lage forslag og påvirkning av reguleringer i begge land vil bidra til en harmonisering. Dette vil gi gode forutsetninger for overføring til andre land.

NordRegio rapporten støtter at det er store muligheter innen sirkulærøkonomi i Interreg Sverige-Norgeprogrammet.

Insatser i det nye Interreg Sverige-Norgeprogrammet

Prosjektene i dette innsatsområdet vil:

- Se på muligheter for felles reguleringer mellom Norge og Sverige som bidrar til at selskaper omstiller seg til sirkulærøkonomi. Felles reguleringer kan innføres ved å påvirke nasjonale myndigheter for å endre lover.
- På regionalt nivå implementere sertifikatsordninger slik som "Miljøfyrtårn", «Bærekraftig reisemål» fra Innovasjon Norge, Svanenmerke, ISO 14001 og EMAS. Mye av jobben går ut på kartlegging av forskjellige typer bedrifter slik at eventuelle lover eller sertifikater blir riktige.
- Se på utvikling av grenseoverskridende studieprogram innen sirkulærøkonomi.
- Gi gode forutsetninger for kartlegging, kompetanseutvikling og endring av offentlige anskaffelsesprosesser. Spesielt er forankring i kommuner viktig.
- Involvera offentlige organisasjoner som samarbeider over grenser med industrien for å gjennomføre offentlige opphandlinger, vilka i sin tur sporrer sirkulær- og delningsekonomiske løsninger hos foretaket.
- Ta fram løsninger tillsammans med företag inom olika områden, t.ex. turismsektorn, som bidrar till att cirkulära modeller stärks och att invånare och turister kan ta till sig nya beteendemönster.

Innsatsen skal være innenfor tre områder. Disse er gjengitt i de neste tre avsnittene.

- **Påvirke designet på produkter.** 80 % av miljøgevinstmulighetene ved et produkt kan avgjøres i designfasen. Fokuset rettes da mot forbedring av holdbarhet, gjenbruk etc. Videre at produktene øker innholdet av resirkulert materiale og at det er mulig å gjenvinne materialet på en god måte. Engangsprodukter begrenses, og man må motvirke planlagt slitasje og foreldning. Uсолgte holdbare produkter må ikke destrueres. Det må stimuleres til «produkter som tjenester». Tjenester som for eksempel besøksnæring sees også på som produkter. Innen design menes også selve forretningsmodellen for eierskap, salg og forbruk.
- **Informasjon til forbrukere** er viktig for å gi dem muligheter til å forstå livsløpskostnadene til produktene. Det vil si informasjon om livslengde og tilgang til reparasjonstjenester, reservedeler og reparasjonsveiledninger. Ved å inneha denne informasjonen vil forbrukerne selv velge de mest miljøvennlige produktene.
- **Sirkulærhet i produksjonsprosesser** kan gi betydelige material- og energibesparelser. Dette kan gjøres ved å alltid benytte de beste teknikker, forenkle industrielle sammenknytninger ved effektive rapporterings og sertifiseringssystemer, støtte en holdbar og sirkulær biobasert sektor, bruke digitale teknikker for sporing og kartlegging av ressurser og fremme bruken av grønne teknikker via et system for pålitelig verifisering.

Av betydning i regionen er bioøkonomi, elektronikk, batterier, emballasje, plast, tekstiler, byggematerialer og næringsmidler, transport og varedistribusjon. Betydelige transportkorridorer er nord-sør, øst-vest, og stor intertransport av råvarer særlig i forhold til bioøkonomien og restressurser.

Målgrupper for projekt

Mottagere av resultatene kan eksempelvis være små- og mellomstore bedrifter, høyskoler, universitet, næringslivsorganisasjoner, produksjonsbedrifter med material som innsatsfaktorer, arkitekter, industridesignere, designskoler og aktører innen avfallshåndtering.

Stødmottagere for projekt

Prosjektaktører vil være primært fylkeskommuner, regioner, statsforvalteren i fylkene og länstyrelser da slike prosjekter krever kompetanse og et overordnet ansvar. Bransje- og bedriftsorganisasjoner, universiteter, høyskoler og andre kompetansemiljøer kan være prosjektaktører. Bedrifter kan bli involverte i prosjekt for å bidra med kunnskap om hvordan produksjonsmetoder ser ut i dag og for å dele informasjon om potensial til sirkulære produksjonsmetoder.

Hållbarhet

I enlighet med oppdraget for programskrivningen skal programmets innsatser under PO2 bidra til en sosialt, økonomisk og miljømessig hållbar utvikling med utgangspunkt i Agenda 2030. De tre dimensjonene er like betydelsefulle og ömsesidigt avhengige av hverandre. De sosiale hållbarhetsaspektene, jämställdhet, integrasjon og ikke diskriminering integreres i förberedelsene og genomförandet samt i uppföljningen av programmet.

Innsatsområdet er sterkt knyttet til Territoriell Agenda 2030 og Green Deal og EU sin Circular Economy Action Plan.

Effekter på kort og lang sikt

- Avfall sortert.
- Avfall resirkulert.
- Avfall brukt til råmaterialer.
- Gjennomførte utdanningsinnsatser i hållbarhet for bedrifter og medborgere
- Bedrifter ser det som en naturlig del av sitt entreprenørskap og arbeidssätt att arbeta utifrån ett hållbarhetsperspektiv med alle tre dimensjoner som utgangspunkt, dvs økonomisk, miljømessig og sosial.
- Bedrifter ser de sirkulære løsningene som en del av sine prosesser.

6.0 PO4 Et mer sosialt Europa gjennom sosiale rettigheter

Övergripande utmaningar/utfordringer i gränsregionalt Sverige-Norge-perspektiv

I et europeisk perspektiv er grensregionen preget av likhet og rettferdighet. Den nordiske velferdsmodellen sikrer innbyggerne i Sverige og Norge sosiale goder i ulike livsfaser i livet.

Grensregionen står imidlertid overfor noen demografiske egenskaper som fører til sosiale utfordringer, og det er tre utfordringer³⁸ som preger store deler av grensregionen:

- Befolkningsnedgang.
- Aldring.
- Spredt bosetting.

Disse utfordringene henger sammen. Det forventes at fraflytting fra distriktskommunene kommer til å avta. Dette har sammenheng med at det blir færre unge, som erfaringsmessig flytter, og samtidig som de som bor i distriktene blir eldre. Resultatet kan bli at folketallet stabiliseres i mange

³⁸NOU2020:15

distriktskommuner, men at aldringen fortsetter. Samme bilde kan også beskrives for de svenske distriktskommunene innenfor programgeografien.

Nordregio rapporten peker på lavt nivå på utdanning på grunn av dropouts som en utfordring i regionen. Graden av unge uten utdanning eller jobb er langt over gjennomsnittet hvor Norra Mellansverige, Mellersta Norrland og Innlandet har rundt 10 %³⁹. Det ser ut til at denne andelen forbedrer seg till 6-7% jo nærmere man kommer Oslo, Gøteborg, Stockholm og Trondheim.

Rapporten peker på at sysselsettingsgraden er forholdsvis lav i deler av grenseregionen. Dette innebærer at en god del av arbeidsstyrken er utenfor produktivt arbeid.

Regionen må i stor grad sees som et ruralt område. Med dette følger problematikk som gjelder forskjeller mellom land og by. Befolkingstettheten er lav. Avstanden mellom innbyggerne er derfor høy. Det kan være vanskelig å nå kritisk masse for å ha god grunnskoleutdanning, gode helsetilbud, trygg akuttomsorg, høyere utdanning, skaffe høy kompetanse i næringslivet og ha et arbeidsmarked som gjør at hele familier kan være trygge på at det finnes arbeid.

Både Norge og Sverige har store nasjonale sosiale utfordringer med inkludering av innvandrere. Regionen til Interreg Sverige-Norge er ikke noe unntak. Utfordringene er aktuelle både i bymiljøer og på landsbygda.

Grensen er en stor mulighet til å oppnå kritisk masse med næringsliv som gjør at arbeidsmarkedet er stort nok til å skape trygghet for familier med usikker jobb. Dette er spesielt viktig i etableringsfasen når man også er i fødedyktig alder. Dette vil være et viktig bidrag til å endre trenden til aldrende demografisk struktur.

Videre vil en kritisk masse med næringsliv kunne bidra til å vise ungdom bredde i kompetansekrav som igjen skaper følelse av relevans for utdanning som forhindrer dropouts. Det er da viktig å kunne skape en åpenhet i næringslivet slik at skoleelever ser dette kompetansekravet.

Kritisk masse med innbyggere er nødvendig for å kunne skape regioner som har urbane kvaliteter som mange unge blir tiltrukket av. Åpne grenser kan gjøre at man oppnår den kritiske massen, men det er en utfordrende jobb å skape disse regionene på tvers av grensen. Grensene må være frie for alle barrierer - også mentale. Mange helsetilbud, akutt-tilbud og utdanning vil også kunne få et stort løft ved oppnåelse av kritisk masse.

Ifølge Nordregio-rapporten er det et generelt stort behov for arbeidskraft i regionen. Match mellom kompetanse og behov er en utfordring. Et større arbeidsmarked gjennom åpnere grenser vil kunne skape bedre inkludering av innvandrere.

Tre særskilte mål er tatt inn i programmet under PO4: 1) arbeidsmarked, 2) utdanning og 3) Kultur og turisme.

Særskilt mål 4:1 Grenseløst arbeidsmarked

Det fulle navnet på det særskilte målet er «Effektivisera arbetsmarknaderna och förbättra tillgången till sysselsättning av god kvalitet över gränserna».

Utmaningar i ett gränsregionalt Sverige-Norgeperspektiv

Maastricht-traktaten legger til grunn fri bevegelse og muligheter for å søke seg jobb over hele Europa. Dette er også regulert gjennom EØS-avtalen. Imidlertid kan det være ulike barrierer med hensyn til å søke jobb på tvers av grensene. Barrierene er mange; juridiske, økonomiske og

³⁹NEET rate 2019

administrative grensehinder, mentale grensehinder, dyre og omstendelige transport, forskjeller i utdanningsystemer og godkjenning av kompetanse. Mellom de nordiske landene er det etablert servicekontorer for å bistå nordiske borgere i å søke jobb i et annet nordisk land. I Malmø ligger servicekontor for jobbsøkere mellom Sverige og Danmark, i Morokulien for jobbsøkere mellom Sverige og Norge og i Haparanda for jobbsøkere mellom Sverige og Finland.

På nordisk nivå pågår det prosesser innen samordning av kompetansekrav og sertifisering slik at disse er gjeldende for alle land i Norden, og som da skal bidra til et mer åpent nordisk arbeidsmarked. Covid-19 har ytterligere forverret situasjonen. Denne situasjonen vil etter hvert avta, men hvor lenge de mentale grensehindrene vil vare er usikkert.

I distriktene, hvor arbeidsmarkedene er noe mer begrenset, er mulighetene for interessante jobber kritisk for bosetting. Dette gjelder spesielt for innbyggere i etableringsfasen.

I 2030 vil vi kunne se flere områder i regionen hvor arbeidsmarkeder på begge sider av grensen er koblet sammen slik at de blir fylldige og skaper trygghet for innbyggerne.

Insatser i det nye Interreg Sverige- Norgeprogrammet

Innsatsområdet vil gjennom samarbeid med private og offentlige arbeidsgivere skape en grenseoverskridende fleksibilitet, styrke grenseoverskridende rådgivningsinstanser, samt skape og bevare riktig kompetanse. Dette innebærer virksomhetsrådgivning, grenseoverskridende virksomhets- og bransjenettverk, grenseoverskridende samarbeid mellom skole og arbeidsmarked. Eksempel på innsatser kan være:

- Prosjekter som kan etablere grenseoverskridende sysselsettingsplattformer som kobler bransjer til arbeidssøkere.
- Prosjekter som kan visualisere yrker på hver side av grensen innenfor innsatsområdet.
- Prosjekter som tar tak i harmonisering av sertifiseringsordninger som kan fungere som grensebarrierer.
- Prosjekter som mobiliserer arbeidssøkende til turistnæring eller andre bransjer over grensen.
- Prosjekt som forsterker effektiviteten på arbeidsmarknaden og tilgjengeligheten til kvalitativ ansettelse gjennom utvikling av sosiale innovasjoner og infrastruktur.

Målgrupper for prosjekt

Mottagere av resultatet av prosjektene vil primært være ungdom som om kort tid vil være arbeidssøkende. Det er imidlertid viktig å ha fokus på høyt utdannede, slik at mangfoldet av kompetanse i regionen øker, noe som igjen forbedrer de sosiale likhetene mellom landsbygd og by. Inkludering av innvandrere er også prioritert. Videre vil generelt arbeidssøkende være i målgruppen. Ytterligere en målgruppe er arbeidsgivere som søker kompetens.

Stødmottagere for prosjekt

Aktuelle prosjektaktører kan være kommuner, grensekomiteer, rekrutteringsbyråer og andre aktører som arbeider med sysselsetting.

Hållbarhet

I enlighet med oppdraget for programskrivningen ska programmets innsatser under PO4 bidra till en socialt, økonomisk och miljömässigt hållbar utveckling med utgångspunkt i Agenda 2030. De tre dimensionerna är lika betydelsefulla och ömsesidigt beroende av varandra. De sociala hållbarhetsaspekterna, jämställdhet, integration och icke diskriminering integreras i förberedelserna och genomförandet samt i uppföljningen av programmet.

Effekter på kort og lang sikt

- Befintlig personal inom offentlig sektor och företag som erhåller kompetensutveckling.
- Arbeidssøkende som benytter seg av utvidede rekrutteringstjenester.
- Deltagere i grenseoverskridende mobilitets initiativer.
- Nye bosettere som er arbeidspendlere.

Særskilt mål 4:2 Grenseoverskridende utdanning, praktisering og livslang læring

Det fulle navnet på det særskilte målet er: «Grenseoverskridende tilgang til inkluderende og gode tjenester innen utdanning, praktisering og livslang læring med mål om å øke kompetansenivået for å bli anerkjent på begge sider av grensen.»

Utmaningar i ett gränsregionalt Sverige-Norge perspektiv

Kompetansenivået på begge sider av grensen er relativt godt harmonisert. Da er ulike sertifiseringsordninger utelatt i og med at det hører inn under grenseoverskridende arbeidsmarked.

Utfordringene er imidlertid knyttet til å kunne ha en kritisk masse for å kunne ha et godt praktiserende og livslangt utdanningstilbud til alle. Det vil si en utfordring som er knyttet til rurale områder.

Nordregiorapporten peker på generelt lavt utdanningsnivå og mangel på kompetent arbeidskraft. Videre peker både Nordregiorapporten og den nylige rapporten om distrikter i Norge⁴⁰ på lav sysselsettingsgrad. De tre utfordringene lavt utdanningsnivå, lav sysselsettingsgrad og mangel på kompetent arbeidskraft viser at det kan være store verdier i kompetanseheving. Sverige-Norge-programmet spenner imidlertid over et stort område hvor det finnes enormt mange fagområder. En kartlegging av hvilken kompetanse det er mangel på, hvilken utdanning det er potensiale for og i hvilke demografiske grupper det er muligheter for å øke sysselsettingsgraden, er en utfordring i seg selv.

Høyere utdanning er i seg selv en fraflyttingsårsak i store deler av Sverige-Norgeprogrammets område. Høyere utdanning er forbeholdt de store byene. Selv om programmets geografiske område har mange universiteter, er det mange som også velger studieplasser lenger unna slik som i Malmø, Bergen, Oslo, Stockholm etc. Videre er det mange som må flytte fra de grensenære områdene til byer slik som Karlstad, Trollhättan, Gjøvik og Trondheim som har høyere utdanning. Statistikk fra Norge viser at det kun er 30 % som flytter tilbake til hjemstedet hvis dette er et ruralt område.

Insatser i det nye Interreg Sverige-Norge programmet

- Kravet til opplæring av ungdomskoleelever blir stadig høyere. Det blir dermed svært vanskelig for lærere å gjennomføre undervisning innen flere fagområder. På skoler der det er få elever og få lærere blir det vanskeligere å opprettholde en bærekraftig tilfredsstillende undervisning. Det er også mindre fleksibilitet for eventuelle sykdomsforløp blant enkeltlærere. Videre kan kompetansemiljøet innen mange fagmiljøer bli svært tynt, slik at lærere har færre muligheter til å utvikle seg. Utprøving av ulike løsninger for dette vil kunne falle innenfor dette innsatsområdet.
- Innen videregående skole får elevene spesialisert seg. Da vil enkelte fagområder måtte utgå fordi kritisk masse med elever ikke blir nådd. Et samarbeid vil kunne opprettholde flere fagområder noe som vil kunne føre til mindre reising eller i beste fall at elever velger fagområder som passer til de interesser de har. I samme sjanger ligger muligheter for å ha praksisplasser på tvers av grensen.

⁴⁰NOU2020:15

- Selv om innvandrere betegnes som en homogen gruppe i mange sammenhenger, har de svært ulike undervisningsbehov. Spesielt gjelder dette innen morsmålsundervisning. Selv på store skoler er det en utfordring å finne lærere som dekker alle språkene. Innen dette området er det store behov for å finne løsninger.
- Etterutdanning må ofte gjennomføres samtidig som man har en fast jobb. Hvis etterutdanningen krever lang reise, vil dette vanskelig la seg gjøre. Samtidig skal etterutdanningen være relevant for lokalmiljøet. Prosjekter som bruker grensen som en løsning på dette er innenfor innsatsområdet.
- Det er viktig at masterprogram er tilpasset relevante problemstillinger i området. I enkelte tilfeller kan kritisk masse være for liten til å kunne tilby slike masterprogram kun på den ene siden av grensen. Da vil det også være mulig å koble seg til lokalt næringsliv.
- Felles studiesatelitter tilknyttet universitetet vil kunne muliggjøre at større andel av studier kan gjøres "hjemmefra". Slike studiesatelitter krever imidlertid en viss kritisk masse av studenter, noe som kan oppnås ved et grenseoverskridende samarbeid.
- Selv om avstander mellom undervisningssteder blir kortere mellom to grensenære tettsteder enn inn til en storby, er det tross alt en avstand. Aktuelle prosjekter kan være innen kollektivtransport av elever eller kartlegging og testing av felles digital infrastruktur.
- Videre er alle typer sysselsettingstiltak innen kompetanseheving velkommen. Dette gjelder tiltak rettet mot arbeidssøkere, men også tiltak for unge, minoritetsgrupper, innvandrere, funksjonssvake og andre som faller utenfor.
- Samordnet kompetanseheving innen turistnæring og kulturarv.
- Kartlegging av utdanningsnivå, kompetansebehov i arbeidsmarkedet og potensiale for å øke sysselsettingsgraden innen grenseoverskridende områder.
- Öka tillgängligheten till inkluderande och kvalitetssäkrad utbildning och strukturer för livslångt lärande. Detta innebär resilienta lösningar genom exempelvis digitala distansutbildningar och praktik.

Målgrupper för projekt

Målgruppene for prosjektene vil være alle innbyggere.

Stødmottagare för projekt

Prosjekteiere og aktører i prosjektene vil primært være utdanningsinstitusjoner. Det vil si stat, regioner og kommuner. Det vil imidlertid også være aktuelt å ha prosjekter ledet av fagsentre og bransjeorganisasjoner med kompetansehevingsinitiativ. Videre vil ansvarlige innen arbeidstiltak være viktige aktører.

Hållbarhet

I enlighet med oppdraget för programskrivningen ska programmets insatser under PO4 bidra till en socialt, økonomisk og miljömässigt hållbar utveckling med utgångspunkt i Agenda 2030. De tre dimensionerna är lika betydelsefulla og ömsesidigt beroende av varandra. De sociala hållbarhetsaspekterna, jämställdhet, integration og icke diskriminering integreras i förberedelsena og genomförandet samt i uppföljningen av programmet.

Effekter på kort og lång sikt

- Høyere grad av individer vil kunne være produktive.
- Mindre fraflytting.
- Bedre skole og studietilbud.
- Mindre utenforskap.
- Høyere utdannede i området.

Særskilt mål 4:5 Förbättra rollen för kultur och hållbar turism avseende ekonomisk utveckling , social inkludering och social innovation

Utfordringer

Programmets hovedretning i det prioriterte området 4 – et mer sosialt Europa – er å minske forskjellen mellom by og landsbygd. Programmets geografi er preget av mye landsbygd og ofte er disse områdene preget av svak næringsstruktur. Områdene har store natur- og kulturressurser som vil kunne ha stor verdi for kultur- og besøksnæring. Utfordringene er å utnytte denne ressursen for å styrke næringsstrukturen på landsbygda.

En direkte konsekvens av pandemien er stor nedgang i internasjonal turisme, men det har også i lange perioder medført store utfordringer på grunn av restriksjoner for nasjonale og regionale besøk. Pandemien har ført til økt nasjonal turisme. Reisende til populære destinasjoner blir imidlertid oppfordret til å foreta innkjøp i sine hjemkommuner og besøkende må i stor grad holde seg borte fra næringslivets skapte attraksjoner. På den måten blir det lokale næringslivet til en viss grad frakoblet turismen. Tilbud innen overnatting, servering og annen tilrettelagt besøksnæring er derfor hardt rammet. Mange områder i programmets geografi har turisme som en vesentlig del av næringsstrukturen. Mange distrikter er derfor blitt rammet hardt og har sterkt behov for gjenoppbygging. Kulturnæringer har blitt sterkt skadelidende under pandemien. Der har publikum stort sett vært utestengt.

Besøksnæring på landsbygda er ofte koblet til naturressurser som fjell, skog og vann. Pandemien har ført til nye reisetrender som har økt presset på slike naturressurser. Besøksbegrensninger hos museer, lekeparker, skianlegg og lignende har ført til at reisende tyr direkte til naturen. Selv om pandemien skulle avta, ser det ut til at dette er en trend som fortsetter. Presset på naturressursene tvinger frem fokus på bærekraft og holdbarhet. «Urørt» natur er nå i enda større grad selve næringsgrunnlaget for turisme og det er derfor viktig at det blir ivare tatt på en bærekraftig måte.

Trenden med økt bruk av naturressursene, slik vi ser under pandemien, fordrer innovasjon for å koble næringslivet i større grad til turismen. Lokalsamfunn som har knyttet sterke bånd mellom næringslivet og et skianlegg kan fort oppleve sterk vekst av turisme samtidig som at det brede næringslivet ikke får ta del av oppgangen. Hoteller, restauranter, puber og kjøpesentre ligger nødvendigvis ikke der de nye turistene ønsker å legge igjen pengene. Dette medfører at kultur- og turismesektoren bør hitta nye samarbeidsformer som også medfører at det lokale næringslivet og samhället kan fortsätta att utvecklas,

Forslag til åtgärder

For å skape grenseoverskridende merverdi er det viktig å ha nettverk for kultur, kreative næringer og turisme som omfavner begge sider av grensen. Innsatser kan være alt fra idédugnader, utvikling og forankring av strategi, nye forretningsmodeller til produktutvikling og implementering av tiltak.

Gjennom felles planer kan turistmål ha et bredere innhold. Små attraksjoner vil kunne få plass selv uten overnatting eller «heldagsopplevelser». Felles planer kan bygge turistidentitet. Fellesskapet kan bidra med pakkeføring av produkter, markedsføring og internasjonalisering. Ved å ha en helhetlig plan over komplementære destinasjonsattraksjoner vil programmet kunne støtte destinasjonsutvikling.

Programmet vil kunne støtte oppstart og videreutvikling av strategiske arrangementer. Det vil si arrangementer som er knyttet til utvikling av regionen og som tiltrekker turisme og næringsutvikling utover selve arrangementet. Dette bør være arrangementer som inkluderer næringsliv, kulturnæringer og/eller foreningsliv og som er repetitive.

Kompetanseutvikling som bidrar til å inkludere flere i kultur-, kreative- og turistnæringer kan støttes. Dette kan være opplæring til oppstart av egne virksomheter, men også kompetanseutvikling innen områder der det er tydelige behov og som passer i en felles grenseoverskridende strategi. Eksempler kan være opplæring til guidetjenester, førstehjelp eller håndverk.

Innovasjon som er knyttet til kultur, kreative næringer og turisme vil kunne støttes innen dette særskilte målet. Aktuell innovasjon kan være videreutvikling av punkter som har kommet fra felles idedugnader. Det er et ønske om fokus mot lokal livsmedel-/matproduksjon.

Med tanke på sårbarheten til kultur, kreative næringer og turisme som er blitt synlig under pandemien, vil programmet støtte innovative tiltak rettet mot tilgjengelighet. Først og fremst rettes fokuset mot digital tilgjengelighet, men også annen form for tilgjengelighet så lenge den er bærekraftig.

Det vil også kunne gis støtte til tiltak for å unngå press på naturressurser forårsaket av turisme. Det vil si å skape planer og iverksette tiltak for holdbarhet.

Målgrupp for projekt

Aktører innen kultur-, kreative- og besøksnæringer er målgruppe for prosjekter.

Stödmottagare för projekt

Programmet ser først og fremst for seg at kultur- og turistorganisasjoner vil være de mest hyppige søkerne til dette særskilte målet. Det er imidlertid helt åpent for aktører som kommuner, , event-organisasjoner, ideelle organisasjoner, næringslivsorganisasjoner (bransjer), museer og kulturklynger.

Det er viktig at næringslivet er med som partnere eller som målgruppe.

Hållbarhet

I enlighet med oppdraget för programskrivningen ska programmets insatser under PO4 bidra till en socialt, økonomisk och miljömässigt hållbar utveckling med utgångspunkt i Agenda 2030. De tre dimensionerna är lika betydelsefulla och ömsesidigt beroende av varandra. De sociala hållbarhetsaspekterna, jämställdhet, integration och icke diskriminering integreras i förberedelserna och genomförandet samt i uppföljningen av programmet.

Effekter på kort och lång sikt

Ønskede effekter er vekst og soliditet i næringer rundt kultur, kreativitet og turisme.

Den viktigste effekten av tiltakene er å ivareta og øke turisme på landsbygda, og samtidig opprettholde bærekraft innen natur- og kulturarv. Målet er at kultur, kreative næringer og turisme vil kunne bidra til et fyldig næringsliv på landsbygda som igjen fører til en god samfunnsmodell og attraktive bosteder.

Det er også ønskelig at strukturen på turismen blir diversifisert. Dette gjør regionene mindre sårbare for sesongvariasjoner og uforutsette hendelser slik som pandemien.

Videre er det ønskelig at kultur og kreative næringer blir bærekraftige og solide.

Viktig att kultur och turism aktiviteter utvecklas på ett hållbart sätt

En viktig effekt er at all bruk av natur- og kulturarv blir bærekraftig slik at vi får en sterk og langsiktig kultur-, kreativ- og turismenæring.

7.0 Interreg spesifikk mål ETC forordning art 14, ISO1 Better cooperation governance/ Bättre interregstyrning genom samarbeite

Övergripande utmaningar/utfordringer i förhållande till ETC art 14

När det kommer till att tackla gemensamma utmaningar karaktäriseras Interreg Sverige-Norge av en varierande geografi där utmaningarna skiljer sig åt. Men geografien präglas också av ett starkt ömsesidigt beroende och samarbeite på var sida gränsen som innefattar flera olika typer av aktörer, med olika uppdrag och institutionell uppbyggnad.

Programgeografien framstår ikke som et funksjonelt område, men som påpekt i synteserapporten og remissforslaget finnes det innenfor programgeografien flere avgrensede funksjonelle områder knyttet til grensehandel, besøksnæring, grensependling og bo- og arbeidsmarkeder som er grenseoverskridende. Også på lokalt nivå er det samarbeidsstrukturer som gjennom flere år har fokus på grenseoverskridende samarbeid via Nordisk ministerråd. Mellom fylkeskommune og regioner er det også eksempler på bilaterale samarbeidsformer som peker på å styrke det grenseoverskridende samarbeidet.

Gränssamhällena och det gränsöverskridande samarbetet har skadats till följd av covid-19 pandemin då stängda gränser försvårade och i vissa fall omöjliggjorde de tidigare så självklara gränsöverskridande sociala och affärsmässiga banden inom gränsregionen. Tilliten och samarbetet inom gränsregionen måste åter byggas upp och utvecklas ytterligare.

Inom ISO 1 vill således Interreg Sverige-Norgeprogrammet möjliggöra för att stärka aktörernas institutionella kapacitet och samarbetsförmåga. Programmet vill skapa förutsättningarna för att utveckla gemensamma strategier där dessa saknas samt att bättre utnyttja gränsregionens samlade kompetens och tillgångar. Att arbeta med förbättrad flernivåstyre och ökad institutionell kapacitet inom programmet kommer inte bara bidra till ett bättre samarbeite mellom aktörer i gränsregionen, utan också till att säkerställa långsiktiga effekter av programmets insatser. ISO1 fokuserar på frågor om styrning för ett effektivare samarbeite inom gränsregionen.

Samarbeid over grensen forutsetter en langsiktig innsats, basert på tillit og arbeid med felles forståelse av grenseoverskridende spørsmål. Identifisering av juridiske og administratvie hindringer, utvikle prosesser og samarbeidsformer for å eliminere grensebarrierer og utnytte grenseregionens samlede kompetanse som bidrar til at grensekommunene kan framstå som attraktive lokalsamfunn er aktuelt.

Med ISO 1 er intensjonen att:

- Formalisera och effektivisera samarbeten
- Stärka den institutionella kapaciteten
- Utplåna hinder för samarbeite
- Lägga grund för gemensamma strategier

ISO1 gör det möjligt att arbeta utifrån både ett "uppifrån och ner" och "nerifrån och upp" perspektiv. Dette ligger i linje med EUs territorielle agenda 2030 der følgende tema relevant:

- Funksjonelle regioner, bidra til å eliminere ubalanse og ulikheter
- Integrasjon over grenser med muligheter til å bo og arbeid i en grenseregion

Innenfor EU's Territoriell Agenda 2030 innebærer dette å bidra til attraktive grensekommuner - Small places matter.

Insatser i det nye Interreg Sverige-Norge programmet

Relevante aktiviteter som kan støttes kan være:

- Ta i bruk metoder for lokal stedsutvikling i dialog mellom kommuner, næringsliv og sivilsamfunnet.
- Planer og nettverk for å ivareta natur- og kulturarven mellom grensekommunene.
- Eliminere grensebarrierer som svekker mobilitet i et bo og arbeidsmarked.
- Gränsöverskridande samarbeite och förenkling av administration.
- Bygge kapasitet blant sivilsamfunnets aktører for å bidra til å sette større fokus på klima og miljøarbeid.
- Tillitskapende arrangement.
- Skapa forum for dialog mellom besluttsfattare, eksperter och företag.
- Föra samman aktörer som tillsammans kan utveckla strategier utifrån styrkeområden över gränsen.
- Insamla gränsöverskridande data for statistikkbearbeiting.
- Identifera avsaknad av service och tjenester i programområdet.
- Etablere nätverk i syfte att föra samman relevanta aktörer och utveckla strategier inom utmaningsdrivna områden.
- Etablere nätverk och forum for samarbeite for å forsikre att de projekt som drivs inom övriga PO speglar faktiske behov och leder till langsiktige forändringer, till eksempel genom att ta fram gemensamme handlingsplaner for å forvalte resultat.
- Bygge institusjonell kapasitet blant myndigheter på alle nivåer for å tillsammans bemöte de gränsregionale behovene och utmaningarna.
- Främja och upprätta gränsöverskridande partnerskap mellom aktörer i stad och på landsbygd i syfte att utveckla strategier for å minske klyftan mellom stad och land/urban-rural.
- Främja en langsiktig dialog mellom besluttsfattare, eksperter och företag for å skapa ett bredt stöd for gemensamme strategier i sektorer av stor vikt for gränsregionen.
- Föra samman relevanta aktörer som tillsammans kan utveckla strategier for digitaliserade välfärdstjenester eller utveckling av kultur- och besöksnäring och transporter.
- Bygge institusjonell kapasitet blant sivilsamhällets aktörer for å de ska kunne spile en større roll inom tex miljøskydd och riskforebyggande.

Målgrupper for framtidige projekt

Alle innbyggere i grenseregionen.

Stødmottagere for projekt

Regionale myndigheter, kommuner, lokalt næringsliv, sivilsamfunnet, utdanningsinstitusjoner, kluster og bransjeorganisasjoner.

Hållbarhet

I enlighet med oppdraget for programskrivningen ska programmets insatser under ISO1 bidra till en sosialt, økonomisk og miljømæssigt hållbar utveckling med utgangspunkt i Agenda 2030. De tre dimensionerne är lika betydelsefulle og ömsesidigt beroende av varandra. De sosiala hållbarhetsaspekterne, jämställdhet, integration og ikke diskriminering integreres i forberedelsene og gjennomforandret samt i oppfølgingen av programmet.

Effekter på kort og lang sikt

Förbättra samarbeidet i styrning/governance mellom ulike sektorer genom att ta fram nye gemensamme strategier som möjliggör borttagande av gränshinder for samarbeite. "State-of-the-

art"- prosjekter som viser hvordan aktører i grenseregionene etablerer nye funksjonelle samarbeidsformer som bidrar til å knytte sammen grenseregionens tettsteder, næringsstruktur, turisme, kompetanse, natur- og kulturarv, og samfunnsikkerhet. Förändringar i regelverk och fastslagande av ramverk för långsiktigt hållbart samarbete mellan nyckelaktörer, vilket underlättar genomförande, effekter och nytta av samarbetsprojekten.

Referenser

Rapporter

Border orientation paper, Sweden Norway, Eu- kommissionen 2020

ESPON – Territorial patterns and relation in Norway – April 2019 SME nyetableringer i forhold til nedleggelse av bedrifter.

EU kommisjonen – New Circular Economy Strategy

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION Bryssel den 28.4.2000. MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL MEDLEMSSTATERNA om fastställande av riktlinjer för ett gemenskapsinitiativ för transeuropeiskt samarbete som syftar till att stimulera harmonisk och balanserad utveckling i Europa INTERREG III.

Europaparlamentet og Rådets förordning om felles bestemmelser for Europeiske regionale utviklingsfond

Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om särskilda insatser för målet Europeiskt territoriellt samarbete (Interreg), Com(2018) 374 Final, 2018/0199 (COD)

EUROPEISKA KOMMISSIONEN Strasbourg den 29.5.2018 COM(2018) 372 final 2018/0197 (COD)
Förslag till EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING om Europeiska regionala utvecklingsfonden och Sammanhållningsfonden, 2018

Nytt Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om särskilda insatser för målet Europeiskt territoriellt samarbete (Interreg), Com(2018) 374 Final, 2018/0199 (COD), 2020Interreg Sverige Norge 2021-2027 Syntesrapport, Analysgruppen Interreg Sv-No, 2020

Interreg Sweden Norway Mapping Study 2021-2027 Programme Period, Nordregio 2020

Medeiros Eduardo (2018) European Territorial Cooperation, The urban book series, Springer, Cham, CH

NOU2020:15: Norske offentlige utredninger - Det handler om Norge – om konsekvenser av demografiutfordringer i distriktene

Näringsdepartementet 30. april 2020 – Direktiv för utarbetande av förslag till gränsöverskridande samarbetsprogram för Interreg Sverige-Norge för perioden 2021-2027. Kommunal- og moderniseringsdepartementet med oppdrag til berørte norske fylkeskommuner

Remiss: Eu-programmet Interreg Öresund- Kattegat-Skagerrak, 2020

Hemsidor

<http://pub.nordregio.org/r-2021-6-crossborder-covid/#60959> www.eufonder.se/interreg/interreg-europe

www.eurooppatiedotus.fi

www.innovatorradet.se

www.miljødirektoratet.no

www.regeringen.se/sverige-i-eu/eus-ostersjostrategi/

www.s3platform.jrc.ec.europa.eu/entrepreneurial-discovery-edp

www.swelife.se

www.territorialagenda2030.eu

Arbetsgruppen för Interreg Sverige-Norgeprogrammet 2021-2027

Andreas Catoni, Västra Götalandsregionen

Annica Westerlund, Länsstyrelsen Jämtlands län

Björn Terje Andersen, Innlandet fylkeskommune

Camilla Tellås, Region Värmland

David Helsing, Länsstyrelsen Västernorrland

Eric Widar Andersson, Region Jämtland Härjedalen

Frida Bergman, Region Västernorrland

Frode Frisvoll, Viken fylkeskommune

Helena Stor Hansson, Region Värmland

Helmik Slora Kristianssen, Innlandet fylkeskommune

Johan Lundgren, Region Värmland

Linn Henriksson, Västra Götalandsregionen

Nils Åke Norman, Region Dalarna

Sidsel Trønsdal, Trøndelag fylkeskommune

Stein Ivar Mona, Trøndelag fylkeskommune